

10. SINIF

FELSEFE

ETKİNLİKLİ SORU BANKASI

SELİM ÇEPNİ

GÜNLÜK YAŞAMLA
KÖPRÜ KURMA

HÜCRELENDİRİLMİŞ
KAVRAMA TESTLERİ

NOKTA ATIŞI BİLGİLERLE
ÖN HAZIRLIK

BAĞLAM TEMELLİ
ÇIKARIM TESTLERİ

AKTİF ÖĞRENME
ETKİNLİKLERİ

YAZILI SINAV
SENARYOLARI

YENİ MÜFREDATA UYGUN

FELSEFE ATÖLYESİ'NDEN

4K
YAYINLARI

Bu kitapta senin için **neler var?**

Bu kitapta senin için **neler var?**

Bu temada neler öğreneceğiz?

Her temanın başında yer alan bu kısımda, öğrenilecek **konunun içeriği** hakkında bilgiler verilmiştir. Temanın sonunda hangi konular hakkında bilgi sahibi olunacağı özetlenmiştir.

Ön Değerlendirme Soruları

Temaya başlamadan konuya hazır olunmasını sağlayan, **beyin egzersizi** yaptıran soruların yer aldığı kısımdır.

 Bu temada neler öğreneceğiz?

"İnsan, doğası gereği bilmek ister. Bu bilme isteği, hayretle başlar."
Aristoteles - Metafizikler

Aristoteles'in bu sözü, felsefenin doğuşunda insanın merak ve hayretle dolu olduğunu vurgular. Felsefe, sorularla başlayan bilgelik arayışdır ve hem de insanın dünyayla ilişkisini anlamlandırır. Bu arayışın yoluyla felsefenin anlamını, işlevlerini ve tarihsel yolculuğunu keşfedebiliriz.

Instagram'da bir tarih sayfasında, 'Piramitlerin nasıl yapıldığı hâlâ tam olarak bilinmiyor,' denmektedir. Sizce felsefe, bu tür bilinmeyenlere yaklaşıpken nasıl yöntem kullanır ve 'gerçek' dediğimiz şeyin doğasını sorgularken hangi soruları sorar?

Siz hiç filozof gördünüz mü?
İsmi İanna Kuçuradi. "Felsefe Nedir?" başlıklı videosunda, felsefenin doğasını ve amaçlarını sorgularken, "Felsefe fikirlerin kavramsallaştırılmasıdır" diyerek bu disiplini tanımlamaya çalışıyor. Felsefinin neliğini anlamının zorluğu üzerine derin bir bakış sunan bu konuşmada, kavramların sınırları ve anlamları irdeleniyor.

QR kodunu okutarak videoyu açtınız, filozof İanna Kuçuradi'nin "Felsefe Nedir?" adlı videosunu izlemenin asagısı, "Felsefe nedir?" sorusuna vereceğiniz cevabı yazınız.

Her alt konu için özenle planlanan testler, çeşitli soru kalıplarıyla kolay ve orta seviyede hazırlanmıştır. Bilgiyi test ederken **ÖSYM tarzına** hazırlık olması ve konuları tamamlayacak bir bakış açısı kazandırması hedeflenmiştir.

[illegible][illegible]

Bağlama Hazırlık

Testlerde yer alan bu ikon, öğrenciyi bağlam temelli sorulara hazırlayan **öncü soruları** göstermektedir.

Gerçek yaşam durumları ve farklı veri türleriyle hazırlanan bu testlerde, öğrencinin **bilgiyi yorumlama ve çıkarım yapma becerisini** geliştirmesi amaçlanmıştır.

Etkinlik

Yeni müfredatın öğrenciden beklediği **beceri temelleri** bu kısımda yer alan etkinliklerle geliştirilecektir. Konuya ait detayların etkinlikler üzerinden pekişeceği kısımdır.

Etkinlik Tipleri

- Kavram eşleştirme
 - Tablo oluşturma
 - Boşluk doldurma
 - Çoklu Doğru - Yanlış
 - Tanılayıcı dallanmış ağaç
 - Okuma metinleri
 - Gündelik Hayatla Bağlantı
 - Gözlem ve Analiz
- tarzında etkinlikler bulunmaktadır.

ETKİNLİK

Etkinlik-1

Bilgi, bir şeyin bir şey olarak kavranmasıdır. Felsefede bilgi, bir nesne ile onu bilen özne arasındaki ilişki olarak ele alınır. Bilgi, insan zihnindeki bir ruhsal olay, kavrama edimi, özne ve nesne arasındaki ilişki, nesnenin öznedeki yansıması ya da tasarımları olarak ifade edilebilir. (Bedia Akarsu, Felsefe Terimleri Sözlüğü)

Platon (MÖ 427-347)

Bilgi, "doğru, gerekçelendirilmiş inanç"tır. Ona göre bilgi, yalnızca duyuyla dayalı bir bilgi değil, akılla kavranan bir gerçektir.

Aristoteles (MÖ 384-322)

Ona göre bilgi, akli ve deneyimle elde edilen evrensel doğruların bilgisidir.

Aşağıdaki örnekten hareketle bir filozof seçiniz, onun bilgi tanımına uygun bir metafor oluşturun ve bu metafordan bir çıkarım yapınız. Ardından kendi bilgi tanımı, metaforunuzu ve çıkarımınızı yazınız.

Örnek

Filozof: Aristoteles

Metafor: "Bilgi, bir ağaca benzer; kökleri deneyimdir, dalları ise akıldır."

Çıkarım: Bilginin sağlam olması için hem deneyimle hem de akılla desteklenmesi gerekir. Tek bir kaynağa dayanırsa yetersiz olur.

Sizin Çalışmanız

Filozof:

Metafor:

Çıkarım:

Kendi Tanımınız

Filozof:

Metafor:

Çıkarım:

Karekod

Test, etkinlik ve yazılıya hazırlık sayfalarının üst kısmında bulunan **KAREKOD** lar aracılığıyla video çözümlere ve cevap anahtarına erişilebilir.

YAZILIYA HAZIRLIK

10. SINIF FELSEFE YAZILI SINAVI - 4

Adı Soyadı: Sınıfı : Numarası : Puan :

1. Aşağıdaki tabloları inceleyerek, verilen ifadeler için uygun kavramları "lümdengelim", "lümevarım", "analoji", "çelişkilik", "tutarlılık", "geçerlilik", "görüş", "argüman", "safsata" yazınız.

P Kedi A mırıldıyor ve mutludur.

Q Kedi B mırıldıyor ve mutludur.

∴ R Mırıldayan kediler genellikle mutludur.

P Tüm memeliler uçar.

Q Yunus bir memelidir.

∴ R Yunus uçar.

P Tüm insanlar ölümlüdür.

Q Aristoteles bir insandır.

∴ R Aristoteles ölümlüdür.

P Bir otomobilin motoru düzgün çalışmazsa araba ilerleyemez.

Q İnsan vücudu da birçok parçası bir arada çalıştığında sağlıklı bir şekilde işleyebilir.

∴ R Tıpkı motoru bozulan aracın hareket edememesi gibi, bir organ düzgün çalışmazsa vücut da etkilenir.

Yazılı Sınav Senaryoları

Okuldaki sınav tarzına uyumlu hazırlanan yazılı sınav soruları, **MEB'in yayınladığı senaryolarla** örtüşmektedir. Konuyu tamamiyle öğrenmenin son halkasını oluşturan bu bölüm, okuldaki başarının geliştirilmesini hedeflemiştir.

İÇİNDEKİLER

01 FELSEFENİN DOĞASI

» Temaya Giriş - Felsefenin Doğası	07
» Ön Hazırlık	09
» Etkinlik	10
» Felsefenin Anlamını Keşfetmek	13
» Yazılıya Hazırlık	15
» Etkinlik	16
» Felsefi Düşüncenin Temel Özellikleri	21
» Yazılıya Hazırlık	23
» Etkinlik	25
» Felsefenin Bireysel ve Toplumsal İşlevleri	28
» Bağlam Temelli Test	30
» Yazılıya Hazırlık	32

02 FELSEFE, MANTIK VE ARGÜMANTASYON

» Temaya Giriş - Felsefe, Mantık ve Argümantasyon	33
» Ön Hazırlık	35
» Etkinlik	36
» Düşünme ve Dil İlişkisi	37
» Etkinlik	39
» Mantık ve Argümantasyonun Temel Kavramları	43
» Ön Hazırlık	47
» Etkinlik	48
» Argümantasyonun Yapısı	49
» Bağlam Temelli Test	51
» Yazılıya Hazırlık	53

03 VARLIK FELSEFESİ

» Temaya Giriş - Varlık Felsefesi	55
» Etkinlik	57
» Varlık Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları	59
» Etkinlik	61
» Varlık Felsefesinin Temel Problemleri	65
» Bağlam Temelli Test	67
» Yazılıya Hazırlık	69

04 BİLGİ FELSEFESİ

» Temaya Giriş - Bilgi Felsefesi	71
» Ön Hazırlık	73
» Etkinlik	74
» Bilgi Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları	77
» Etkinlik	79
» Bilgi Felsefesinin Temel Problemleri	81
» Bağlam Temelli Test	83
» Yazılıya Hazırlık	85

05 AHLAK FELSEFESİ

» Temaya Giriş - Ahlak Felsefesi	87
» Etkinlik	89
» Ahlak Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları	93
» Ön Hazırlık	95
» Etkinlik	96
» Ahlak Felsefesinin Temel Problemleri	97
» Bağlam Temelli Test	99
» Yazılıya Hazırlık	101

06 ESTETİK VE SANAT FELSEFESİ

» Temaya Giriş - Estetik ve Sanat Felsefesi	103
» Etkinlik	105
» Estetik ve Sanat Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları	108
» Etkinlik	110
» Estetik ve Sanat Felsefesi'nin Temel Problemleri	111
» Bağlam Temelli Test	113
» Yazılıya Hazırlık	115

07 SİYASET FELSEFESİ

» Temaya Giriş - Siyaset Felsefesi	117
» Etkinlik	119
» Siyaset Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları	121
» Etkinlik	123
» Siyaset Felsefesinin Temel Problemleri	125
» Bağlam Temelli Test	127
» Yazılıya Hazırlık	129

08 DİN FELSEFESİ

» Temaya Giriş - Din Felsefesi	131
» Etkinlik	133
» Din Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları	135
» Etkinlik	137
» Din Felsefesinin Temel Problemleri	139
» Bağlam Temelli Test	141
» Yazılıya Hazırlık	143

09 BİLİM FELSEFESİ

» Temaya Giriş - Bilim Felsefesi	145
» Etkinlik	147
» Bilim Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları	150
» Etkinlik	152
» Bilim Felsefesinin Temel Problemleri	154
» Bağlam Temelli Test	156
» Yazılıya Hazırlık	158
» Notlarım	160

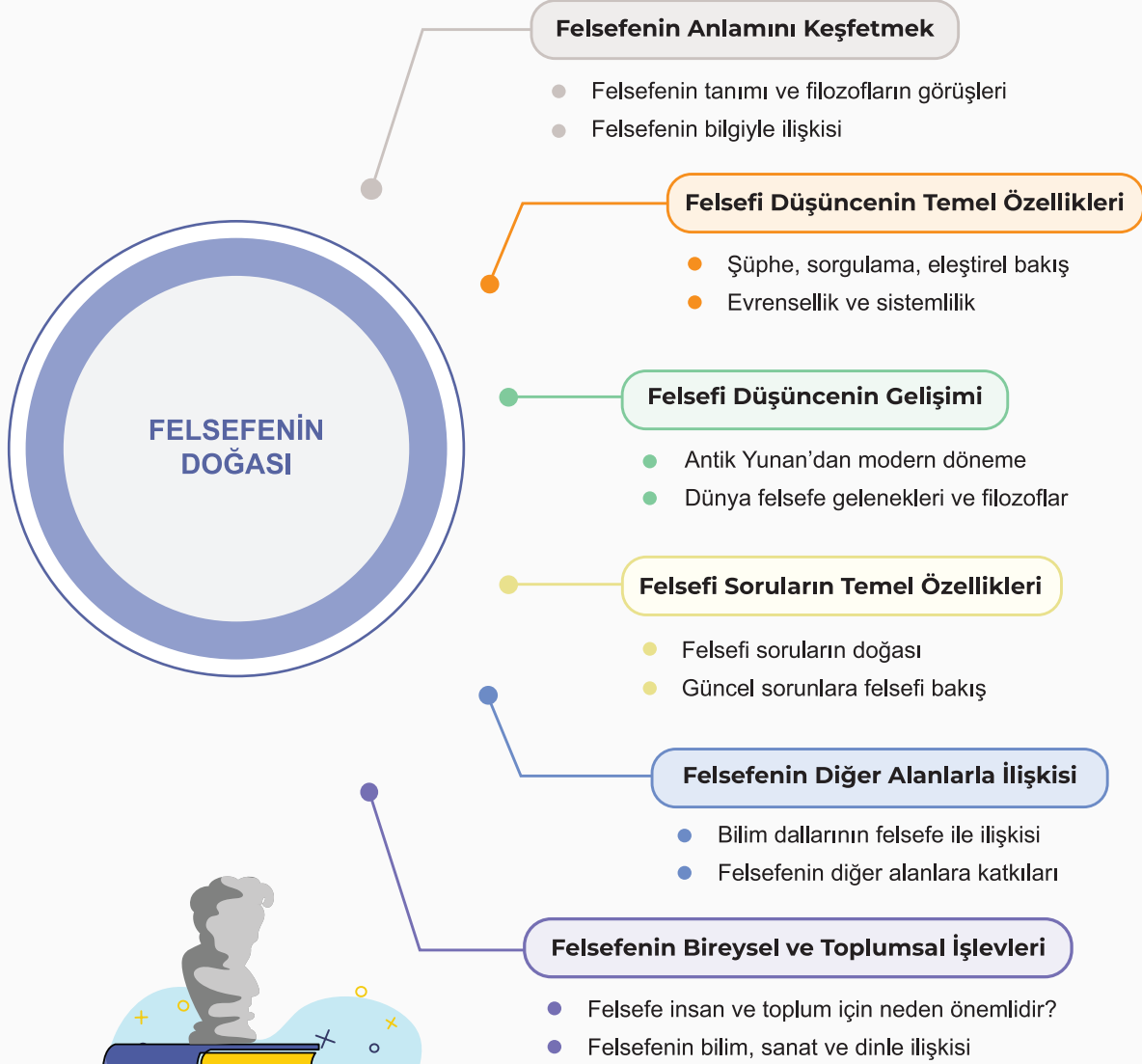
Bu temada neler öğreneceğiz?

“İnsan, doğası gereği bilmek ister. Bu bilme isteği, hayretle başlar.”
Aristoteles - Metafizik

Aristoteles'in bu sözü, felsefenin doğuşunda insanın merak ve hayretinin olduğunu vurgular. Felsefe, sorularla başlayan bilgelik arayışıdır ve hem bireyi hem de insanın dünyayla ilişkisini anlamlandırır. Bu anlayıştan yola çıkarak, felsefenin anlamını, işlevlerini ve tarihsel yolculuğunu keşfedeceğiz.

Aşağıdaki başlıklar bize rehberlik edecek:

Okuma Metni

Sofie, okuldan eve dönerken posta kutusunda alışılmadık bir mektup bulur. Mektupta sadece şu iki kelime yazmaktadır: "Kimsin sen?" Bu soru, Sofie'nin zihninde derin bir merak uyandırır. Kendi kimliği, varoluşu ve bu mektubun sahibinin kim olduğu hakkında düşünmeye başlar. Kendisini sadece bir isimle ifade etmenin yeterli olup olmadığını sorgular:

"Ben Sofie Amundsen'im, ama bu ne anlama geliyor? Eğer adım farklı olsaydı, yine aynı kişi olur muydum?" Sofie, bu sorunun peşinden gitmeye karar verir ve yaşamını, çevresini, hatta evreni sorgulamaya başlar. Bu sorgulamalar, Sofie'nin felsefe yolculuğunun başlangıcı olur ve onu insanın temel sorularını araştırmaya yönlendirir: "Ben kimim? Bu dünya ne? Nasıl var olduk?" - *Sofie'nin Dünyası*

"Kimsin sen?" sorusu tıpkı tüm felsefi sorular gibi cevaplaması kolay gözükse, oldukça zor bir sorudur. Bu soru üstüne düşünüp, cevabınızı aşağıya yazınız.

Felsefenin Peşinde

Bilgelik Nedir?

Felsefe, her şeyden önce bir soruyla başlar. Belki bir sabah aynaya bakarken "Ben kimim?" diye düşündünüz ya da sosyal medyada bir paylaşım gördünüz: "Hayatın anlamı nedir?" İşte bu basit görünen sorular, felsefenin kapısını aralamanızı sağlar. Antik Yunan'da filozoflar da gökyüzüne bakıp "Evren neden böyle işliyor?" diye merak ettiler. Her biri evrenin işleyişinde farklı bir **ilk neden (arkhe)** buldu. Thales için bu arkhe suydı. Ancak Thales'in asıl yaptığı, doğadaki düzeni anlamaya çalışmaktır; bu, bugünkü bilimsel sorgulamanın da temelini oluşturur. Günümüzde ise farklı sorular soruyoruz: "Mutluluk parayla mı gelir?" veya "Gerçek nedir?" Felsefe, işte bu sorulara cesaretle yaklaşır. Sokrates'in dediği gibi, "Sorgulanmamış bir hayat yaşanmaya değer." **Doğadan insan ilişkilerine, teknolojiden ahlaki sorunlara kadar her şey, felsefenin konusu olabilir.** Örneğin; yapay zekanın etik sınırlarını sorgulamak veya sosyal medyada bilgi kirliliğine karşı eleştirel düşünmeyi savunmak.

Felsefenin Tanımı Var mı?

Diyeelim ki bir arkadaşınıza "Felsefe nedir?" diye sordunuz. Büyük ihtimalle "Düşünmektir." ya da "Soru sormaktır." gibi basit bir yanıt alırsınız. Ama Platon, felsefenin hakikati aramak olduğunu söyler. Aristoteles ise felsefeyi, bilimin sistematik bir başlangıcı olarak görür. Modern bir düşünür olan Bertrand Russell, "Felsefe, kesinliği olan bilim ile hayal gücü gerektiren teoloji arasında bir yerde durur." diyerek bu belirsizliği başka bir açıdan açıklar. İşte bu yüzden felsefenin tek bir tanımı yoktur. Bu, onun güzelliğini ve zenginliğini gösterir. **Felsefe bir kutuya sığdırılmaz; her birey, kendi anlamını bulur.**

Fakat "felsefe" kelimesinin anlamı üzerinde uzlaşa söz konusudur. Felsefenin kelime kökeni, Yunanca "philosophia" terimine dayanır. Bu kelime, "**philia**" (sevgi) ve "**sophia**" (bilgelik) kelimelerinin birleşiminden türemiştir ve "bilgelik sevgisi" anlamına gelir.

Felsefeye Farklı Bakışlar

Felsefenin zenginliği, farklı düşünürlerin onu farklı şekillerde tanımlamasından gelir. Her filozof, felsefenin amacını ve yöntemini kendi döneminin ihtiyaçlarına göre şekillendirmiştir: Sokrates, bilgelik için önce cehaleti kabul etmenin önemini vurgulamıştır. Onun "Bildğim tek şey, hiçbir şey bilmediğimdir." sözü, felsefenin sorgulayıcı doğasını özetler. Sokrates, bireylerin yaşamlarını daha iyi anlaması için sorular sorar ve bu sorularla kendilerini keşfetmelerini sağlar. Immanuel Kant, "Aklını kullanma cesaretini göster!" diyerek felsefenin bireyin özgür düşünmesini nasıl teşvik ettiğini açıklardı. Ona göre felsefe, insanın kendi aklıyla hareket etmesini ve toplumsal normları sorgulamasını sağlar. Bu, bireysel özgürlüklerin temelini oluşturur. Friedrich Nietzsche, felsefenin insanın kendi değerlerini yaratma süreci olduğunu savunur. Ona göre birey, toplumsal normlara körü körüne uymamalı; kendi hakikatini yaratmalıdır. Nietzsche'nin "Üstinsan" kavramı, bireyin kendi potansiyelini gerçekleştirme gücünü ifade eder. **Filozofların düşünceleri, insan yaşamının karmaşıklığını anlamak için farklı yollar sunar.**

Etkinlik-1

Yandaki QR kodunu kullanarak verilen videoyu izleyin. Videoda geçen bilgiler ve anlatılanlar doğrultusunda, aşağıda yer alan soruları dikkatlice yanıtlayınız. Soruları yanıtlarken hem videoda verilen ipuçlarından hem de kendi yorumlarınızdan faydalanabilirsiniz.

- Apollon Tapınağı'nın kapısında hangi ifade yer almaktadır? Bu ifadeyle felsefi düşünce arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Bu bağlamda, bireyin kendini tanıma sürecinin felsefenin gelişimindeki rolünü tartışınız. (İpucu: "Kendini bil" ifadesi ile felsefenin sorgulama temelli doğası arasındaki ilişkiye odaklanınız.)

- Videodaki bilgilerden hareketle, felsefenin ortaya çıktığı coğrafyanın (Antik Yunan) hangi özellikleri felsefenin doğuşuna katkı sağlamıştır? Bu özelliklerin (coğrafi, ekonomik, sosyal ve kültürel) felsefenin gelişimindeki etkilerini açıklayınız. (Örneğin, özgür düşüncenin teşvik edildiği bir ortam, doğa olaylarının açıklanmasında rasyonel düşünceye duyulan ihtiyaç ve ticaret sayesinde farklı kültürlerle etkileşim.)

- "Sen kimsin?" sorusu ile bireyin kimliğini ve varlığını sorgulaması arasında nasıl bir bağlantı kurabilirsiniz? Bu soruyu yanıtlayarak kendi felsefi düşüncenizi oluşturmayı deneyiniz. Ayrıca, bu sorunun felsefi sorgulama sürecindeki önemini açıklayınız. (Felsefenin bireyin kendini tanıması ve anlamlandırması üzerindeki etkilerini dikkate alınız.)

Etkinlik-2

Aşağıdaki boşluklara uygun cevapları yazınız.

1

Hint felsefesinde _____ ve _____ konuları önemli yer tutar.

2

Konfüçyüs, _____ felsefe geleneğinin önemli bir temsilcisidir.

3

Thales, evrenin temel maddesini _____ olarak düşünmüştür.

4

İslam felsefesinin ana konularından biri _____ tır.

5

Anglosakson felsefe _____ yaklaşımı benimsemiştir.

6

John Dewey, eğitim konusunda _____ temele almıştır.

Okuma Metni

“Hangi karar beni daha mutlu eder?”

Felsefe sadece soyut bir düşünce alanı değil, aynı zamanda hayatın içinde karşılaşılan temel sorunlara bir cevap arayışıdır. İnsanlar, adalet, mutluluk, özgürlük gibi kavramlar üzerine düşünerek ve tartışarak aslında farkında olmadan felsefe yaparlar. Örneğin, bir arkadaşlık ilişkisini değerlendirirken “Adalet mi yoksa sadakat mi daha önemlidir?” gibi sorular sormak, etik bir sorunu ele almak anlamına gelir. Benzer şekilde, “Hangi karar beni daha mutlu eder?” diye düşünmek, bir felsefi sorgulamadır. Felsefe, insanın merak, hayret ve sorgulama kapasitesine dayanır. Hayatın rutinlerine kapılmış bireyler, çoğu zaman bu soruları göz ardı eder. Ancak, gündelik yaşamda yapılan küçük felsefi sorgulamalar bile bireyin düşünme kapasitesini geliştirir ve hayatı daha anlamlı kılar. Örneğin, sabah kalktığınızda “Bu günümü nasıl daha iyi değerlendirebilirim?” sorusu bile felsefi bir yaklaşımdır. Felsefenin eleştirel, sistemli ve rasyonel özellikleri sayesinde bireyler, bu soruları daha derinlemesine sorgulayabilmektedir.

Yukarıdaki metinden yola çıkarak, gündelik hayatınızda farkında olmadan kullandığınız ve felsefenin temel özellikleriyle ilişkilendirdiğini birkaç örnek yazınız.

Anahtar Kavramlar

Felsefenin Temel Özellikleri

1

Hayret ve Merak

Felsefenin başlangıç noktası, hayret ve meraktır. Antik Yunan filozofu Aristoteles’e göre, insanlar filozof olmaya hayret ederek başlarlar. Doğanın gizemleri ve yaşamın anlamı üzerine düşünmek, felsefi sorgulamanın temel taşıdır.

2

Şüphe ve Sorgulama

Felsefe, dogmatik kabulleri sorgulama üzerine kuruludur. Örneğin “Metodik Şüphe” yöntemiyle Descartes, kendi felsefesinde sorgulama ve şüpheyi vurgulamıştır.

3

Rasyonel ve Tutarlı Olma

Felsefi düşünce, mantıksal bir temele dayanır ve çelişkilerden kaçınır. Düşünceler, akılcı bir çerçevede açıklanır ve gerekçelendirilir.

4

Refleksif ve Eleştirel Olma

Felsefe, düşünceleri yalnızca oluşturmaz, aynı zamanda bu düşünceler üzerine düşünür. Eleştirel bakış açısı, hem bireyin hem de toplumun gelişimine katkı sağlar.

5

Sistemli ve Evrensel Olma

Felsefi yaklaşım, konuları derinlemesine ve sistemli olarak ele alır. Ayrıca, evrensel sorulara odaklanarak tüm insanlığı ilgilendiren problemleri irdeler.

6

Yığılmıli İlerleme

Felsefe, tarih boyunca biriken bilgilerle zenginleşir. Her filozof, kendinden önceki düşünceleri eleştirerek ya da genişleterek bir düşünce zinciri oluşturur.

Etkinlik-4

Felsefi Soruları Belirleyin

Aşağıdaki soruların hangilerinin felsefi bir soru olduğunu düşünüyorsunuz? Felsefi olduğunu düşündüğünüz soruları işaretleyiniz.

Adalet nedir?

☐

Bugün hava kaç derece?

☐

Hangi yemek en lezzetlidir?

☐

Doğru bilgi var mıdır?

☐

Gerçeklik var mıdır?

☐

En sevdiğin renk hangisi?

☐

İnsan vücudunda kaç kemik bulunmaktadır?

☐

İnsan olmak ne anlama gelir?

☐

İnsanlar özgür iradeye sahip midir?

☐

Telefonu kim icat etti?

☐

Etkinlik-5

Felsefi Soruları Belirleyin

Aşağıdaki soruların hangilerinin felsefi bir soru olduğunu düşünüyorsunuz? Felsefi olduğunu düşündüğünüz soruları metin üzerinde işaretleyiniz.

Kırmızı Hap mı? Mavi Hap mı?

Matrix, yalnızca bir bilimkurgu filmi değil, aynı zamanda derin felsefi sorularla dolu bir yapıt olarak dikkat çeker. Filmin temel felsefi sorusu, "Gerçeklik nedir?" sorusudur. Neo'nun yaşadığı dünya bir simülasyondur ve bu, algıladığımız gerçekliğin doğruluğunu sorgulamamıza neden olur. Bir diğer önemli felsefi soru ise, "Seçimlerimiz özgür mü, yoksa önceden belirlenmiş midir?" sorusudur. Neo'nun kırmızı hap ile mavi hap arasında yaptığı seçim, özgür irade ve kader konusundaki felsefi tartışmalara güçlü bir gönderme yapar. Ayrıca, insanın varoluşsal amacı ve kendini keşfetme yolculuğu da filmde ele alınan önemli bir temadır.

Filmde Neo ve Morpheus arasında geçen bir diyalog aşağıda verilmiştir.

Morpheus: – Gerçekliğin ne olduğunu merak mı ediyorsun, Neo? Gerçeklik, şu anda beyninin algıladığı bir elektrik sinyalinden başka bir şey olmayabilir.

Neo: – Yani gördüğüm ve hissettiğim her şey sahte mi?

Morpheus: – Sahte veya gerçek... Bu farkı nasıl ayırt edersin? Eğer tüm hayatın boyunca bir simülasyonda yaşıyorsan, bunun farkına varabilir miydin?

Neo: – Peki, gerçek dünyaya ulaşmak mümkün mü? Yoksa bu da bir yanılsama mı?

- 1) Neo'nun sorduğu soruları dikkatlice okuyunuz. Sizce bu sorular felsefi sorular mıdır? Neden felsefi olduklarını veya olmadıklarını düşündüğünüzü açıklayınız.

- 2) Siz kırmızı hapı mı yoksa mavi hapı seçerdiniz? Neden? Bu soruya cevap vermek sizin için kolay oldu mu? Nedenini açıklayınız.

1. Bir doğa yürüyüşünde karşınıza çıkan birine “Bu ormandaki en eski ağaç hangisidir?” diye sorduğunuzda alacağınız cevap, somut bir gözleme ya da bilgiye dayanabilir. Ancak “Bu orman neden var? Evrenin başlangıcı nasıldır?” gibi sorular, aynı doğrudanlıkta yanıtlanamaz. Felsefi sorular, günlük pratik meselelerin ötesine geçer ve daha derin, çoğu zaman spekülâtif düşünceler gerektirir.

Bu parçadan hareketle, aşağıdaki yargılardan hangisi felsefi soruların niteliğini en doğru şekilde ifade eder?

- A) Kesin cevaplara ulaşmayı amaçlar.
- B) Evrenin ve varlığın anlamına dair bir arayıştır.
- C) Yalnızca bireysel sorunlara odaklanır.
- D) Bilimin çözemediği tüm sorunları ele alır.
- E) Kesinlikten ziyade kişisel deneyimleri esas alır.

2. Felsefe, insan aklının sınırlarını sorgulayan, varlık, bilgi, ahlak ve toplum üzerine temel sorular soran bir disiplindir. Tarih boyunca filozoflar, “Evren neden vardır?” ya da “İnsan, mutlak bir bilgiye ulaşabilir mi?” gibi sorular sorarak, düşünceye dayalı yanıtlar aramışlardır. Bu sorular, yalnızca bir gerçeği açıklamaya çalışmakla kalmaz, aynı zamanda insanın kendini, çevresini ve evreni anlamasına katkı sağlar. Örneğin Descartes, düşüncenin ve aklın doğasını sorgularken, Kant, insan zihninin bilgiyi nasıl organize ettiğini araştırmıştır. Günümüzde bile felsefi sorular, yalnızca akademik tartışmalarda değil, günlük hayatta da etkisini sürdürmektedir. Felsefe, kesin cevaplardan çok, eleştirel ve yaratıcı düşünme yolları sunar.

Bu bağlamda, aşağıdaki sorulardan hangisinin felsefi bir sorgulama niteliği taşıdığı söylenebilir?

- A) İnsanların mutluluğu için en iyi yönetim şekli nedir?
- B) Dünya üzerinde farklı iklimlerin oluşmasının temel nedeni nedir?
- C) Günlük hayatta elektrik nasıl üretilir?
- D) Fizik yasalarının evrendeki etkileri nelerdir?
- E) Hangi tarım yöntemleri mahsul verimini artırır?

3. Felsefe, tarih boyunca birikmiş düşüncelerin eleştirilmesi ve yeniden yorumlanmasıyla sürekli bir ilerleme kaydeder. Her filozof, kendisinden önce gelen düşünceleri eleştirerek, sorgulayarak veya genişleterek insan düşüncesine katkıda bulunur. Bu yığılımlı ilerleme, felsefenin yalnızca bireysel bir çabanın ürünü olmadığını, aynı zamanda kolektif bir entelektüel mirasa dayandığını ortaya koyar. Ancak bu birikim, yalnızca geçmişin tekrarına indirgenemez; çünkü her yeni felsefi sistem, geçmiş sistemlerle bir diyalog içinde yenilik katar. Bu süreç, insanlığın ortak bilgi mirasını zenginleştirirken, felsefenin tarih boyunca dinamik ve değişime açık bir yapıya sahip olduğunu da gösterir. Felsefi birikim, geçmişten gelen bilgileri reddetmek yerine onları dönüştürerek yenilikçi bir çerçeve oluşturur.

Felsefenin yığılımlı ilerleme özelliğiyle ilgili aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

- A) Felsefe, geçmiş düşünceleri sorgulayarak gelişir.
- B) Her filozof, önceki düşünceleri genişleterek katkı sağlar.
- C) Geçmiş düşünceler aynı şekilde tekrar edilir.
- D) Felsefe bir kolektif miras olarak ilerler.
- E) Geçmiş düşüncelerle kurulan diyalog, yenilik yaratır.

4. Felsefe, olgular dünyasının ötesine geçerek varlık, bilgi, değer ve anlam gibi soyut kavramlara yönelir. Bu süreçte felsefi sorular, insanın akıl yürütme ve sorgulama becerisini derinleştirme amacı taşır. Filozoflar, soruların cevaplardan daha değerli olduğuna inanır; çünkü sorular, düşünceyi genişletir ve insanın bilme sınırlarını zorlar. Felsefi düşüncenin amacı, kesin bir sonuca ulaşmaktan çok, düşünme ve sorgulama süreçlerinin kendisinde anlam bulmaktır. Bu nedenle felsefe, akılcı ve eleştirel bir sorgulama etkinliği olarak insanın düşünce dünyasını şekillendirmeye devam eder.

Bu parçadan hareketle aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

- A) Felsefi düşünce, kesin bir sonuca ulaşmayı hedeflemez.
- B) Felsefe, insan aklının sorgulama kapasitesini derinleştirir.
- C) Felsefi sorular, insanın bilme sınırlarını genişletme amacı taşır.
- D) Felsefe, yalnızca var olanı ele almaktadır.
- E) Felsefe, düşünce ve sorgulama süreçlerinde bir anlam bulur.

Okuma Metni

Felsefe, insanlığın en temel sorularını yanıtlamaya çalışırken bilim, din ve sanatla sürekli bir etkileşim içindedir. Bilim, evrenin sırlarını gözlem ve deneyle keşfederken, felsefe bu bilgilerin anlamını ve insan yaşamındaki yerini sorgular. Din, insanın varoluşuna bir anlam ve amaç sunarken, felsefe bu inançların rasyonel bir temele dayanıp dayanmadığını ele alır. Sanat ise insanın yaratıcı gücünü ve estetik duygularını ifade eder; felsefe bu yaratıcı süreci derinlemesine analiz ederek ona etik, estetik ve varoluşsal bir boyut kazandırır. Bu disiplinlerin kesişim noktasında felsefe, yalnızca sorular sormakla kalmaz, aynı zamanda bilginin, inancın ve yaratıcılığın derinliklerinde bir keşif yolculuğu sunar.

Yukarıdaki metinden hareketle aşağıdaki kavramlar ile felsefenin ilişkili olduğu alanları eşleştiriniz.

A) Güzellik	☐	Felsefe-Bilim
B) Varoluş	☐	Felsefe-Sanat
C) Evren	☐	Felsefe-Din

Etkinlik-1

Felsefe ve Bilim

Yapay zekanın etik sınırları ve insan hayatı üzerindeki etkileri bilim ve felsefe arasında önemli bir tartışma alanı oluşturur. Örneğin, ChatGPT veya otonom araçlar gibi teknolojilerin kullanımı insan hakları, mahremiyet ve sorumluluk konularında felsefi soruları gündeme getiriyor.

Felsefe ve Din

"Evren nasıl oluştu?" din ve felsefe tarafından sorgulanmaktadır. Big Bang Teorisi, bilimin ve felsefenin en önemli açıklamalarından biri olsa da, felsefe bu teoriyi kesin bir gerçek olarak kabul etmez ve sorgulamaya devam eder. Buna karşılık din, "Evren nasıl oluştu?" sorusuna kesin ve iman esaslı bir bakış açısıyla yaklaşır.

Felsefe ve Sanat

NFT'lerin (Non-Fungible Tokens) sanatı metalaştırması, sanatın anlamı ve değeri üzerine felsefi tartışmaları alevlendirmiştir. Dijital sanat eserlerinin kopyalanabilirliği ve özgünlük sorunları sanat ve felsefe arasındaki ilişkiyi sorgulatıyor.

Yukarıdaki parçalardan yola çıkarak aşağıda verilen soruları analiz ederek yanıtlayınız.

- Yapay zekanın etik sınırları nasıl belirlenebilir? Bilim mi, felsefe mi bu konuda rehberlik etmelidir?

- Evrenin oluşumu hakkında kesin bilgiye ulaşmak mümkün müdür?

- NFT'ler sanatın estetik değerini azaltıyor mu, yoksa yeni bir yaratıcılık alanı mı sunuyor?

Felsefenin Bireysel ve Toplumsal İşlevleri

Bir lisenin felsefe kulübünde öğrenci olan Deniz ve Kerem, okudukları bir kitabın üzerlerinde ki etkisi hakkında konuşmaktadır:

Deniz: "Bu kitap benim için içsel bir pusula diyebilirim. Yaşamımın amacını sorgulamama yardımcı oluyor. Önceden içinden çıkamadığım karmaşık problemlerimi artık analiz edip kendi çözümlerimi üretebiliyorum."

Kerem: "Bence kitabın asıl gücü bundan daha geniş bir etkiye sahip olması. Kitap günlük hayatta karşılaştığımız olayların etik ve ahlaki yönlerini anlamlandırmamızı sağlıyor. Adalet, özgürlük ve eşitlik gibi değerlerin temelini tartışarak, aslında adil bir toplumsal düzenin nasıl korunabileceğine hizmet ediyor."

1 - 2. soruları yukarıda verilen bilgilere göre cevaplayınız.

- Bu diyalogdan hareketle, Deniz ve Kerem'in felsefeye atfettikleri temel işlevler aşağıdakilerin hangisinde sırasıyla verilmiştir?**
 - Bireye pratik fayda sağlaması – Evrensel ahlak yasasını reddetmesi
 - Dogmatik düşünceleri yıkması – Hukuk sistemlerini eleştirmesi
 - Bireyin anlam arayışına rehberlik etmesi – Toplumsal düzenin ve ahlakın temellerini tartışması
 - Rasyonel düşünme becerisi kazandırması – Sanat ve estetik anlayışını geliştirmesi
 - Disiplinler arası bağ kurmayı sağlaması – Kültürler arası etkileşimi hızlandırması
- Kerem'in bu parçadaki görüşleri dikkate alındığında, felsefenin toplumsal işleviyle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?**
 - Toplumsal kurumların dayandığı ilkeleri rasyonel bir zeminde inceler.
 - Adalet ve eşitlik gibi kavramların içini doldurarak bir arada yaşamayı kolaylaştırır.
 - Toplumu bir arada tutan ahlaki normların sorgulanmasını ve sağlamlaşmasını sağlar.
 - Bireylerin kendi çıkarlarına odaklanarak mutlak mutluluğa ulaşmasını hedefler.
 - Toplumsal düzenin devamlılığı için etik değerlerin anlaşılmasına katkıda bulunur.

Bu temada neler öğreneceğiz?

"Mantık, tüm bilgi dalları için evrensel bir araçtır ve aklın işleyişini düzenleyen yasaları öğretir."

Immanuel Kant

Mantık, yalnızca doğru düşünmenin bir yöntemi değil, aynı zamanda tüm bilim dalları için evrensel bir araçtır. Akıl yürütmenin kurallarını belirleyerek hem bireysel düşünceyi hem de bilimsel araştırmayı düzenler. Bu bağlamda, mantık, argümantasyonun sağlam bir temel üzerinde gelişmesini ve farklı disiplinlerin ortak bir dil oluşturmasını sağlar. Kant'ın bu sözü, mantığın bilgi edinme ve problem çözme süreçlerindeki kritik rolünü vurgular.

Aşağıdaki başlıklar bize rehberlik edecek:

Düşünme ve Dil İlişkisi

- Dilin düşünce oluşumuna etkisi
- Dilin, mantık ve anlamdaki rolü
- Düşünce ve dilin karşılıklı etkileşimi

Mantık ve Argümantasyonun Temel Kavramları

- Mantığın akıl yürütme üzerindeki etkisi
- Argümantasyonda tutarlılık ve geçerlilik
- Önerme ve doğruluk ilişkisi

Argümantasyonun Yapısı

- Öncüllerin argüman yapısındaki rolü
- Sonuçların mantıksal bağlamı

Ön Değerlendirme Soruları

"Ders kitapları dışındaki kaynaklar güvenilirmezdir."

- Bu iddiayı analiz ederek, genellemelerin hangi koşullarda geçerli veya geçersiz olduğunu değerlendiriniz.

"Doğal olan her şey sağlıklıdır."

- Bu iddianın doğruluğunu sorgulamak için hangi bilgi veya verileri göz önünde bulundurursunuz? Doğallık ve sağlık arasındaki bağlantıyı nasıl değerlendirirsiniz?

"Eğer herkes bunu yapıyorsa, doğru olmalıdır."

- Bu düşüncede mantık hatası var mıdır? Çoğunluğun yanlışlığı olup olmadığını nasıl anlarsınız?

"En pahalı ürün her zaman en kalitelisidir."

- Bu iddianın geçerliliğini nasıl sorgularsınız? Fiyat ve kalite arasındaki bağlantıyı anlamak için nasıl bir yöntem kullanırsınız?

Köprü Kurma

Dünyayı Değiştiren O Sistem: Binary

Bilgisayarlar düşündüğünüzün aksine oldukça basit bir sisteme dayanır: BINARY. Her şey 1 ve 0, yani "açık" ve "kapalı" durumları üzerinden çalışır. Tıpkı bir elektrik düğmesi gibi; ya ışık yanar (1) ya da söner (0). Bu temel yapı, bilgisayarların tüm işlemlerinin ve kararlarının temelidir.

Mesela, bilgisayarınız "Şarj %20'nin altına düştüyse (1), ekranda uyarı göster; değilse (0), hiçbir şey yapma" diye çalışır. Binary sistemi, her şeyi ya doğru (1) ya da yanlış (0) olarak değerlendirir. Bu basit mantık sayesinde milyonlarca işlem hızlı ve hatasız şekilde gerçekleşir.

Binary, yalnızca bilgisayarları değil, modern hayatımızı da şekillendirir. Tıpkı "Eğer yağmur yağıyorsa (1), şemsiye al; yağmıyorsa (0), alma" gibi kararlarımızı hızlandırır. Bu basit ama güçlü sistem, telefonlardan yapay zekaya kadar hayatımızdaki teknolojik harikaların temel taşıdır!

Yukarıdaki metinden hareketle mantığın günlük hayatta kullanıldığı yerler aşağıda verilmiştir. Örnekten hareketle nasıl kullanılabileceğini yazınız.

Akıllı Ev Sistemleri

Mantık, akıllı termostatlarda kullanılır. Örneğin, "Eğer oda sıcaklığı 22°C'nin altına düşerse (1), ısıtıcıyı aç; değilse (0), kapalı tut." Bu, enerji tasarrufu ve konfor sağlar.

Trafik Kontrol Sistemleri

Otomatik Kapılar

Okuma Metni

Düşünme:

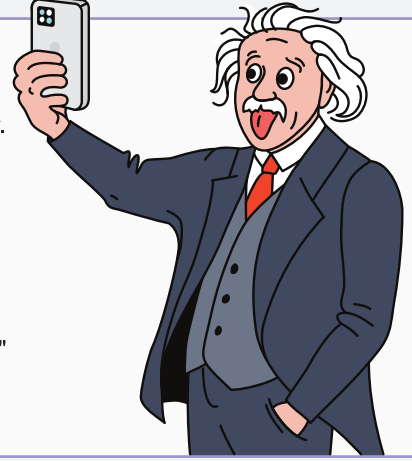
Düşünme, çevremizdeki olayları anlama, problemleri çözme ve mantıklı sonuçlar çıkarma sürecidir. **Mantık, bu süreçte düşüncelerimizi düzenler ve doğru ile yanlış ayırt etmemizi sağlar.** Düşünce, dil yoluyla şekillenerek somut bir hâl alır.

Örneğin: "Eğer sınava çalışırsam, başarılı olurum." Bu, mantıksal bir çıkarımdır ve düşüncenin temelidir.

Dil:

Dil, düşüncelerimizi ifade ettiğimiz ve başkalarına aktardığımız en önemli araçtır. Kelimeler ve cümleler, düşüncenin yapı taşlarıdır ve mantıksal bir çerçeveye anlam kazanır. **Dil olmadan düşüncelerimizi tam anlamıyla aktarmak mümkün olmaz.**

Örneğin: "Başarılı olmak için çalışıyorum." Bu ifade, bir düşüncüyü ve onun mantıksal gerekçesini dil yoluyla açıklar.

Düşünme ve Dil İlişkisi

Düşünce ve dil birbiriyle ayrılmaz bir bütündür ve birbirini tamamlar. **Düşünce, dil sayesinde netlik kazanır ve başkalarına aktarılabilir hâle gelir.** Dil, düşüncenin ifade edilmesini sağlayanın ötesinde, düşünceleri organize eder ve mantıksal bir çerçeveye oturtur. İnsanlar, düşüncelerini dil aracılığıyla belirli kurallar ve anlam ilişkileriyle şekillendirir. Bu süreç, düşüncelerin başkaları tarafından anlaşılmasını kolaylaştırır ve iletişimde tutarlılık sağlar.

Dilin Düşüncüyü Şekillendirmesi

Dil, düşünceleri sınırlandırabilir veya genişletilebilir. Geniş bir kelime dağarcığına sahip olmak, düşüncelerin daha net ve ayrıntılı ifade edilmesini sağlar.

Örneğin, "Eğer yağmur yağıyorsa, şemsiye alırım." gibi bir cümle, dil ve mantığın uyumlu çalıştığını gösterir ve düşünceyle eylem arasında güçlü bir bağ kurar.

Düşünce ve Dilin İletişimdeki Rolü

Dil, düşünceleri başkalarına aktarmanın temel aracıdır. Doğru ve mantıklı dil kullanımı, iletişimindeki yanlış anlamaları önler ve mesajın etkili bir şekilde iletilmesini sağlar.

Örneğin, "Bu kitabı okursanız, sınavda daha başarılı olursunuz." gibi bir ifade, düşüncüyü net bir şekilde aktarır.

Düşüncüyü ve Dili Zenginleştirmek

Düşünce ve dil birbirini etkileyerek gelişir. Çeşitli kelime ve yapıların kullanımı, hem düşünme yeteneğini hem de dili zenginleştirir. Tutarlı ve bilinçli bir dil kullanımı bir dil kullanımı, düşünceleri daha güçlü ve anlamlı kılar. Bu nedenle **dil, sadece bir araç değil, aynı zamanda düşüncenin zenginleşmesine katkı sağlayan bir etkidir.**

Etkinlik-1

Filmlerle Düşünmek

Yan tarafta bulunan kodu okutup filmin fragmanını izleyiniz. Ardından aşağıdaki diyalogları okuyup soruları cevaplayınız.

Filmlerle Düşünmek: "Arrival"

"Arrival" (Geliş), dünya dışı varlıkların dünyaya iniş yapmasının ardından dilbilimci **Dr. Louise Banks**'in bu varlıklarla iletişim kurma çabalarını konu alır. **Banks**, uzaylıların karmaşık dilini çözerken, dilin sadece bir iletişim aracı değil, aynı zamanda düşünceyi ve zamanı algılama biçimimizi şekillendiren bir yapı olduğunu keşfeder. Film, dil, düşünce ve insanlık arasındaki derin bağlantıları ele alır.

Arrival filminden bir diyalog

Ian Donnelly: – Dilin insan düşüncesini şekillendirdiğini söylüyorsun, öyle mi?

Dr. Louise Banks: – Evet. Dil, sadece bir iletişim aracı değil, aynı zamanda dünyayı nasıl algıladığımızı belirler. Eğer bir şeyi farklı bir dilde düşünmeye çalışırsanız, algınız değişir.

Ian Donnelly: – Yani, dil öğrenmek beynimizi yeniden mi yapılandırıyor?

Dr. Louise Banks: – Tam olarak! Uzaylıların dilini öğrenirken onların zamanı ve dünyayı algılama biçimlerini de anlamaya başlıyorum.

1

Dr. Louise Banks'in uzaylıların dilini öğrenmesi, onun düşünce yapısını nasıl etkilemiştir?

2

Bu diyalogda dilin, düşünce ve algı üzerindeki etkisi nasıl açıklanıyor?

3

Kendi yaşamınızda bir dili öğrenirken algınızın veya düşünce tarzınızın değiştiğini fark ettiniz mi? Örnek veriniz.

Etkinlik-2

Aşağıdaki ifadeleri okuyunuz, doğru (D) veya yanlış (Y) olarak işaretleyiniz.

D

Y

Dil, düşüncelerimizin mantıklı bir şekilde organize edilmesine yardımcı olur.

Düşünceler, dil olmadan da başkalarına tam olarak aktarılabilir.

Mantık, düşünce ve dil arasında köprü kurarak iletişimde tutarlılık sağlar.

Bir dilde kullanılan kelimeler ve ifadeler, o dili konuşan kişilerin düşünce tarzını etkilemez.

Dil ve düşünce arasındaki ilişki, insanın dünyayı algılama biçimini şekillendirebilir.

1. Düşünce, dil aracılığıyla biçimlenir ve iletişim için düzenlenir. Dil, yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda düşünceyi şekillendiren ve organize eden bir yapıdır. İnsanlar, düşüncelerini dil sayesinde daha net ve somut hale getirir. Bununla birlikte, dilin kullanımı, düşünceyi mantıksal bir çerçeveye oturtarak düşüncenin etkili bir şekilde başkalarına aktarılmasını sağlar. Dil, düşünce ve anlam arasında bir köprü görevi görerek insanın çevresini algılamasında ve başkalarıyla iletişim kurmasında kritik bir rol oynar.

Bu parçada dilin aşağıdakilerden hangi işlevine vurgu yapılmıştır?

- A) Düşünceyi zihinsel bir süreçte bırakması
- B) Mantıklı çıkarımlara engel olması
- C) Düşüncenin somutlaşmasını ve anlam kazanmasını sağlaması
- D) Yalnızca teknik bir iletişim sunması
- E) Düşünce ve dil arasındaki bağın sınırlı olması

2. “Dilde ve insan iletişimindeki en temel öge sözcüktür. Sözcükler, dinleyicinin ya da okuyucunun zihninde düşüncelerin doğuşuna neden oldukları gibi, bir şeye de gönderme yaparlar. Fakat bir şeyin bir dilde ifade edilebilmesi ve ona bir isim verilebilmesi için her şeyden önce onun ne olduğuyla ilgili bir düşüncenin bulunması gerekir.” (Ahmet Cevizci, Felsefe Tarihi)

Dil, düşüncenin oluşumunda ve ifade edilmesinde temel bir araçtır. Ancak dil, sadece düşünceyi ifade etmekle kalmaz; aynı zamanda düşünceyi şekillendirir ve belirli bir anlam çerçevesine oturtur. Düşünce ve dil arasındaki bu ilişki, iletişimdeki yanlış anlamaların önlenmesi ve anlamın netleşmesi için önemlidir.

Bu metinden çıkarılabilecek temel yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Düşünce, dil olmadan da başkalarına aktarılabilir.
- B) Dil ve düşünce birbirinden bağımsız süreçlerdir.
- C) Dil düşünceyi yontarak anlaşılır kılar.
- D) Düşüncenin doğruluğu yalnızca mantığa dayanır.
- E) Dil yalnızca bir iletişim aracı olarak değerlendirilmelidir.

3. Dil ve düşünce, insan zihninde birbirini karşılıklı olarak etkileyen iki temel unsurdur. Düşünce, dil sayesinde başkalarına aktarılır ve ifade edilme sürecinde mantıksal bir düzen kazanır. Dil, yalnızca düşünceleri aktarmakla kalmaz, aynı zamanda onları biçimlendirir ve daha anlaşılır hale getirir. Bu ilişki, insanın çevresini anlamlandırmasında ve düşüncelerini organize ederek bir anlam çerçevesine oturtmasında önemli bir rol oynar. Dilin etkili bir şekilde kullanımı, iletişimdeki yanlış anlamaları önleyerek düşüncelerin doğru ve eksiksiz aktarılmasını sağlar.

Bu parçada düşünce ile dil arasındaki ilişki hakkında aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Dil ve düşünce, birbirinden tamamen bağımsız işlevler taşır.
- B) Düşünce, dilin bir alt unsuru olarak yalnızca iletişim amacıyla gelişir.
- C) Dil, sadece bir iletişim aracı değil, anlam yaratmada bir engeldir.
- D) Düşünce, yalnızca dilsel ifadelerle sınırlıdır ve ifade edilemeyen düşünce yoktur.
- E) Dil, düşüncelerin net bir şekilde ifade edilmesini sağlar ve düşünceyi geliştirir.

4K

4. Felsefe, düşüncenin mantıklı ve tutarlı bir şekilde gelişmesini sağlayan bir disiplindir. Bu süreçte dil, düşüncelerin ifade edilmesi ve geliştirilmesi için temel bir araçtır. Doğru bir dil kullanımı, felsefi kavramların net bir şekilde tanımlanmasını ve doğru bir düşünce yapısının oluşturulmasını sağlar. Ancak dil, yalnızca bir iletişim aracı olarak değil, aynı zamanda düşüncenin mantıksal bir çerçeveye oturtulmasını mümkün kılan bir unsurdur. Kavramların doğru bir şekilde kullanılması, yanlış anlamaların önüne geçerek düşüncenin berraklaşmasına yardımcı olur. Bunun aksine, dilin hatalı ya da yetersiz kullanımı, düşüncenin karmaşıklaşmasına ve yanıltıcı hale gelmesine yol açabilir.

Felsefe-dil ilişkisi için aşağıdakilerden hangisi doğru değildir?

- A) Felsefede dil, düşüncelerin mantıksal bir çerçeveye oturtulmasını sağlar.
- B) Düşüncenin doğru ifade edilmesi, kavramların netliğine bağlıdır.
- C) Felsefede kavramların doğru kullanımı, anlam karmaşalarını önler.
- D) Dil, felsefede yalnızca düşünceleri başkalarına aktarmak için kullanılır.
- E) Doğru bir dil kullanımı, düşünceyi hem ifade hem de geliştirme sürecinde önemlidir.

5. Saussure, dilin yalnızca bir iletişim aracı olmadığını, düşünceyi şekillendiren ve ifade eden bir sistem olduğunu vurgular. Ona göre, kullanılan terimlerin yeterliliği, düşüncelerin netliğini belirler ve bu durum, özellikle felsefi düşüncenin gelişimi için dilin yapısını anlamayı zorunlu kılar. Dilin yapısının incelenmesi, düşüncelerin doğru bir şekilde ifade edilmesini ve anlamın karmaşıklıktan arındırılmasını sağlar.

Bu parçada vurgulanan düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dilin yapısını anlamak, düşüncelerin netleşmesine katkı sağlar.
- B) Düşünceler yalnızca dil olmadan da ifade edilebilir.
- C) Felsefi terimlerin anlamı, kişisel yorumlara bağlıdır.
- D) Dil, düşüncelerin yanlış anlaşılmasını kaçınılmaz hale getirir.
- E) Dilin iletişim aracı olarak kullanımı, yapısal bir incelemeye gerek duymaz.

6. “Düşüncenin gelişimi ve pratiğe dönüşmesinde etkin olan dil, bu özellikleri açısından insanın yapıp etmelerinin yaratıcı ve taşıyıcı aracıdır. Dil olmadan insanlar, tıpkı hayvan tekleri gibi birbirinden habersiz kalacak ve yan yana yaşayacaklardır.” Dil, yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda düşüncelerin organize edilmesini ve anlam yaratılmasını sağlayan bir sistemdir. Düşünce, dil sayesinde netlik kazanır ve başkalarına aktarılabilir hale gelir. Bu bağlamda dil, insanın düşünme sürecinde etkili bir rol oynar ve düşünceleri yapılandırır.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Dil, düşünceyi sınırlayan bir araçtır.
- B) Düşünce ve dil birbirinden bağımsızdır.
- C) Dil, düşüncenin anlaşılmasını ve aktarılmasını kolaylaştırır.
- D) Düşünce, yalnızca dilsel ifadelerle sınırlıdır.
- E) Dilin temel işlevi, yalnızca iletişim sağlamaktır.

7. Dil, bireylerin yalnızca kendi düşüncelerini ifade etmesini sağlamakla kalmaz; aynı zamanda toplumsal bir anlam dünyasının inşasında da kritik bir rol oynar. İnsanlar, dil aracılığıyla geçmişini yorumlayabilir, geleceğe yönelik ortak planlar yapabilir ve kültürel birikimlerini kuşaklar arasında aktarabilir. Bu süreç, dilin bireysel ifadelerden çok daha fazlasını temsil ettiğini ve toplumsal bir iletişim aracı olarak işlev gördüğünü kanıtlar.

Bu metinden çıkarılabilecek temel sonuç aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dil, düşünceyi bireysel bir süreçten toplumsal bir sürece dönüştürür.
- B) İnsanlar düşüncelerini dil olmadan da organize edebilir.
- C) Düşünce, dili sadece bir aktarım aracı olarak kullanır.
- D) Dil, düşünceyi sınırlayan bir sistemdir.
- E) Geleceğe yönelik planlama, dili gerektirmez.

- 4K 8. Wittgenstein, dilin yalnızca düşünceleri ifade eden bir araç olmadığını, aynı zamanda düşüncenin sınırlarını belirlediğini savunur. Ona göre, “Dilimin sınırları dünyamın sınırlarıdır.” İnsanlar, dil yoluyla dünyayı anlamlandırır ve dillerinin olanakları dahilinde düşünceler üretirler. Ancak, bir dilde ifade edilemeyen kavramlar, düşünsel olarak da sınırlandırılmıştır. Bu nedenle, dil, yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda bir düşünce sistemi ve bir dünya algısıdır.

Wittgenstein’in bu görüşüne göre aşağıdaki çıkarımlardan hangisi doğrudur?

- A) Düşünceler, dilin sınırlarıyla tamamen sınırlıdır.
- B) Dil, düşünceden bağımsız bir sistemdir.
- C) Birey, dil ile dünyayı görür.
- D) İnsan, dilden bağımsız bir dünya görüşü geliştirebilir.
- E) Dil, yalnızca bireysel düşünceleri ifade etmek için kullanılır.

Anahtar Kavramlar

Mantık ve Argümantasyonun Temel Kavramları

Akıl Yürütme

Veriler ve bilgilerden mantıksal sonuç çıkarma sürecidir.

Argüman

Bir iddiayı desteklemek veya çürütmek için oluşturulan gerekçeler bütünüdür.

Dil

İletişim ve düşünce ifade etme amacıyla kullanılan semboller ve kurallar sistemidir.

Düşünme

Problemleri analiz etme ve çözüm üretme sürecidir.

Geçerlilik

Öncüller doğruysa, sonucun da doğru olduğu argüman özelliğidir.

Mantık

Doğru düşünmenin kurallarını inceleyen bilim dalıdır.

Safsata

Mantıksal hatalar içeren yanıltıcı akıl yürütmedir.

Tutarlılık

Bir düşünce veya argümanın kendi içinde çelişkisiz olmasıdır.

Mantık ve argümantasyon, düşüncelerimizi daha net ifade etmemizi ve doğru çıkarımlar yapmamızı sağlar. Bu süreçte kullanılan temel kavramlar, sadece teorik bir bilgi olmaktan öte, günlük yaşamda karşılaştığımız durumları anlamlandırmamıza da yardımcı olur. Düşünme, akıl yürütme ve argüman oluşturma gibi beceriler, eleştirel düşünceyi geliştirir ve olaylara sistematik bir yaklaşım kazandırır. Şimdi, bu kavramların ne anlama geldiğini ve daha önce hangi kavramlarla karşılaştığınızı değerlendirelim.

Yukarıda verilen anahtar kavramlardan, daha önce duyduklarınızı aşağıdaki kutuya yazınız.

Etkinlik-1

Mantık ve Akıl İlkeleri

Mantık ve akıl ilkeleri, düşüncelerimizin temelini oluşturan ve doğru çıkarımlar yapmamıza rehberlik eden kurallardır. Gündelik yaşamımızda sıkça farkında olmadan bu ilkelere başvururuz.

Mantığın temelini oluşturan bu önemli ilkeleri daha yakından inceleyerek aşağıdaki örneklerin yanına kendi örneklerinizi yazınız.

Özdeşlik İlkesi

Bir şey her zaman kendisiyle özdeşdir. ($A = A$)

Örnek: "Bir elma, elmadır."

Çelişmezlik İlkesi

Bir önerme aynı anda hem doğru hem yanlış olamaz.

Örnek: "Kapı hem açık hem kapalı olamaz."

Üçüncü Hâlin İmkânsızlığı İlkesi

Bir önerme ya doğrudur ya da yanlıştır, üçüncü bir seçenek yoktur.

Örnek: "Bugün yağmur yağıyor" ifadesi ya doğrudur ya yanlıştır.

Yeter Sebep İlkesi

Her doğru önermenin bir dayanağı olmalıdır.

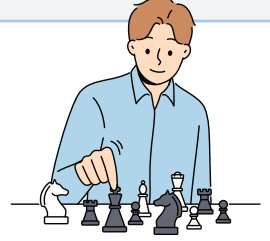
Örnek: "Kitap düştü çünkü masa sallandı."

Etkinlik-1

Biçimsel Mantık

Günlük hayatımızda farkında olmadan birçok argümanla karşılaşırız. Bu etkinlikte, argümanları analiz edecek, öncül ve sonuç önermelerini belirleyerek mantığın biçimsel diline dönüştüreceğiz. Amacımız, mantıksal düşünme yeteneğimizi güçlendirerek argümanların tutarlılığını ve geçerliliğini değerlendirmeyi öğrenmek. Şimdi, bu ilgi çekici dünyaya birlikte adım atalım!

Aşağıdaki örneği inceleyerek, verilen argümanların öncüllerini belirleyin. Ardından, çıkarımı semboller ve öncüllere dikkat ederek tamamlayınız.

Argüman	"Eğer sağlıklı yaşamak istiyorsanız, düzenli egzersiz yapmalı ve dengeli beslenmelisiniz."
P	Sağlıklı yaşamak için düzenli egzersiz yapmak gerekir.
Q	Sağlıklı yaşamak için dengeli beslenmek gerekir.
.∴ (O halde) R	Sağlıklı yaşamak için düzenli egzersiz ve dengeli beslenme şarttır.

Argüman	"Erken kalkmak, sabahları daha fazla iş yapma fırsatı sunar. Ayrıca, günün erken saatleri daha sakın olduğu için verimli çalışmayı kolaylaştırır. Erken kalkanlar genelde enerjik hisseder."
P	
Q	
.∴ (O halde) R	

Argüman	"Kırmızı ışıkta durmamak kazalara neden olabilir. Kazalar hem sürücülerin hem yayaların güvenliğini tehlikeye atar. Trafik kurallarına uymak bu riskleri azaltır."
P	
Q	
.∴ (O halde) R	

Argüman	"Düzenli spor yapmak vücudu zinde tutar. Zinde bir vücut daha güçlü bir bağışıklık sağlar. Ayrıca düzenli spor, stresi azaltır."
P	
Q	
.∴ (O halde) R	

9. Üçüncü hâlin imkânsızlığı ilkesi, bir önermenin ya doğru ya da yanlış olması gerektiğini ifade eder; bir ara durum mümkün değildir. Bu ilke, matematikte sıkça kullanılır. Örneğin, "Bir sayı ya tek ya da çifttir." ifadesi bu ilkeye uygundur. Ancak, günlük hayatta bu ilke bazen yanlışlığa yol açabilir; çünkü bazı durumlar kesinlikle üçüncü bir hâl içerebilir gibi görünebilir, fakat mantıksal olarak bu mümkün değildir.

Bu bilgiler doğrultusunda, aşağıdaki ifadelerden hangisi üçüncü hâlin imkânsızlığı ilkesine örnek oluşturur?

- A) "Bir insan ya yaşar ya ölür."
 B) "Bir ev ya temizdir ya da kirlidir, ancak ikisi birden olabilir."
 C) "Bir sayı hem negatif hem de pozitif olabilir."
 D) "Bir kavram hem anlamlı hem de anlamsız olabilir."
 E) "Bir kitabı ya tamamen okumuşsunuzdur ya da sadece bir kısmını okumuşsunuzdur."

10. Argüman, bir görüşün veya iddianın desteklenmesi amacıyla kullanılan mantıksal bir yapı olarak tanımlanır. Her argüman en az iki temel unsur içerir: öncüller ve sonuç. Öncüller, iddiayı destekleyen ifadelerken; sonuç, bu ifadelerden mantıksal bir çıkarımla ulaşılan yargıdır. Argüman, geçerli bir mantıksal yapıya sahip olabilir, ancak bu geçerlilik, öncüllerin doğru olduğunu garanti etmez. Öte yandan, görüş, bireyin herhangi bir konu hakkındaki değerlendirme veya tutumunu ifade eder ve çoğu zaman öznelir. Görüşler, mantıksal bir sistem içinde kanıtlanabilirlik aramaz, ancak argümanlar bir görüşü kanıtlamak için kullanılan araçlardır. Akademik tartışmalarda, görüşlerin argümanlarla desteklenmesi, fikirlerin bilimsel bir temele oturtulması için gereklidir.

Yukarıdaki parçaya göre argüman ile görüş arasındaki fark aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Argümanlar her zaman doğrudur; görüşler ise yalnızca öznellik içerir.
 B) Görüş, bireyin bir konu hakkındaki değerlendirmesidir; argüman ise bu değerlendirmeyi desteklemek için kullanılan mantıksal bir araçtır.
 C) Görüşler doğruluğu kesin ifadeler içerirken, argümanlar genellikle kesin olmayan sonuçlara ulaşır.
 D) Akademik bir tartışmada görüşler tek başına yeterlidir; argümanlar yalnızca yardımcı bir araçtır.
 E) Argüman, bireysel düşüncelerin desteklenmesi için gerekli değildir, ancak görüşler her zaman bilimsel temele dayanır.

11. Descartes'ın Tanrı'nın varlığını mantık yoluyla kanıtlamak isteyen görüşlerinin aksine, Pascal, Tanrı inancının akılsal değil, pratik bir gerekçeye dayandığını öne sürer. Pascal'ın Bahsi olarak bilinen argümanı, olasılık teorisine dayalı bir akıl yürütmedir. Ona göre, bir kumarbazın en iyi bahsi seçmesi gibi, insanlar da Tanrı'ya inanma veya inanmama seçeneklerini olasılık ve sonuçlara göre değerlendirmelidir. Eğer Tanrı varsa ve kişi inanmıyorsa, ebedi azap riski taşır; ancak inanırsa, ebedi mutluluğa erişir. Eğer Tanrı yoksa, kişinin inanıp inanmaması sonuçları değiştirmez. Pascal'a göre, bu nedenle Tanrı'ya inanmak akıllıca bir seçimdir.

Bu metinde Pascal'ın görüşlerini temellendirdiği argüman aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çelişmezlik İlkesi
 B) Argüman
 C) Tümdengelim
 D) Analoji
 E) Tümevarım

12. Aristoteles, mantığı doğru düşünmenin ve bilimsel bilginin bir aracı olarak ele almış ve "kıyas" yöntemiyle mantıksal akıl yürütmeyi sistematik hale getirmiştir. Ona göre, tümdengelim (dedüksiyon), akıl yürütmenin temel biçimlerinden biridir. Tümdengelim, genelden özele, bütünden parçaya ulaşılan bir yöntemdir ve zorunlu olarak doğru bir sonuca ulaşmayı sağlar. Örneğin:

- Tüm insanlar ölümlüdür.
- Sokrates bir insandır.
- O halde, Sokrates ölümlüdür.

Bu tür bir akıl yürütmede, öncüller doğru kabul edildiğinde, sonuç kaçınılmaz olarak doğru olur.

Aşağıdaki argümanlardan hangisi Aristoteles'in tümdengelim yöntemine uygundur?

- A) Mehmet, başarılı bir öğrencidir; Ayşe de başarılı bir öğrencidir. O halde tüm öğrenciler başarılıdır.
 B) Eğer yağmur yağarsa, toprak ıslanır. Şu anda toprak ıslak, o halde yağmur yağmıştır.
 C) Tüm kediler memelidir. Duman bir kedir. O halde Duman da bir memelidir.
 D) Çam ağaçları iğne yapraklıdır. Akasya ağaçları da iğne yapraklıdır. O halde tüm ağaçlar iğne yapraklıdır.
 E) İnsanlar nefes alır. Hayvanlarda nefes alır. İnsanlar, hayvandır.

Varlık Felsefesi

Varlık felsefesinin konuları ve sorularından bazıları aşağıdaki gibidir.

Varlığın Ne Olduğu

Varlık, fiziksel dünya, zihinsel kavramlar ve soyut olgular dahil olmak üzere her şeyin varlığı anlamına gelir. Bu noktada "varlık" kavramının kendisinin sorgulanması, varlık felsefesinin temel konularındandır.

Varlığın Türleri

Madde, zihin, fikir ve soyut varlık gibi farklı kategorilere ayrılır. Reel varlıklar (fiziksel dünyada yer alan masa, ağaç gibi nesneler) ile düşünsel varlıklar (adalet, beşgen ve fikirler gibi zihinsel kavramlar) bu ayrımın önemli parçalarıdır.

Değişim ve Süreklilik

Varlık değişken midir yoksa değişmeyen bir öz var mıdır? Bu soru, Herakleitos'un sürekli değişim görüşü ile Parmenides'in değişmezlik görüşü arasında şekillenir.

Varlığın Kökeni

Varlık kendiliğinden mi var olmuştur yoksa bir ilk nedenin ürünü müdür? Bu soru, özellikle yaratıcı ve Tanrı kavramlarıyla ilişkilidir. Felsefenin erken dönemlerinde, varlığın temel kaynağını açıklamak için "arkhe" kavramı kullanılmıştır.

Bilim ve Felsefenin Varlığa Yaklaşımı

Felsefe, doğası gereği varlığı sorgulayarak ele alır ve varlık üzerine bütüncül bir yaklaşım sergilerken, **bilim** öncelikle varlığın var olduğunu kabul eder. Filozof, kendi varoluşundan bile şüphe ederken, bilim insanı böyle bir şüpheyle hareket etmez. Bilim yöntemleri, ele aldığı varlığı küçük parçalara bölerek inceler; buna karşılık felsefe, varlığı bir bütün olarak anlamaya çalışır.

Bilim ve felsefe, varlığa farklı yöntemlerle yaklaşırsa da her ikisi de akıl ilkelerini temel alır. tek tek olaylardan yola çıkarak genel bir sonuca ulaşmayı hedefleyen bir felsefi **akıl yürütme yöntemidir**. Bilim ise varlığı incelerken, tek tek örneklerden hareket ederek bütüne ulaşmaya çalışır ve bu yöntemi sıkça kullanır.

Etkinlik-2

Metafizik ve Ontoloji İlişkisi

Metafizik, varolanların gerçek doğasını belirlemek; varolanların anlamını, yapısını ve ilkelerini ortaya koymakla ilgilenen temel bir disiplindir. Ontoloji ise genellikle metafiziğin bir alt dalı olarak görülür ve metafiziğin tek tek nesne ve olaylardan çok, genel olarak varlık problemini ele alan kısmıdır. Ontoloji, varlığı "varlık olmak" bakımından inceler ve bu yönüyle varlık felsefesinin önemli bir boyutunu oluşturur. Ontoloji terimi, 17. yüzyıldan itibaren "metafizik" teriminin anlam belirsizliğinden kaçınmak için kullanılmaya başlanmıştır.

Kısaca, metafizik, varlığı aşan ve duyularla algılanamayan gerçeklikleri araştırırken, ontoloji daha dar anlamda varlık kavramının kendisi üzerine yoğunlaşır. Metafizik, evrenin kökenine ve nedenlerine ilişkin genel sorular sorarken, ontoloji varlığın yapı taşlarını analiz etmeye odaklanır.

Yan taraftaki metinden hareketle aşağıda verilen kümeleri inceleyiniz. Bu kümeleri metafizik ve ontoloji olarak düşünün ve hangi alanın metafizik hangi alanın ontoloji olduğunu üzerine yazınız.

1. Metafizik; varlık, evren, zaman, mekân gibi konuları sorgulayan ve bu sorulara yanıt arayan bir düşünce disiplini. Bilimsel yöntemlerin sunduğu kesin ve deneysel sonuçlar yerine, metafizik, daha çok insan zihninin soyutlama ve merak etme kapasitesine dayanır. İnsan, varoluşunu anlamlandırmaya yönelik çabasında fiziksel dünyanın ötesine geçerek metafiziksel sorular sormaktan vazgeçmemiştir. Metafizik, bilimin ulaştığı sonuçlarla çatışabilir; ancak bilimsel gelişmeler, metafiziğin temel işlevlerini ortadan kaldırmaz. Bu disiplin, varoluşun özü, evrenin başlangıcı ve insanın amacı gibi sorular etrafında insan düşüncesinin sınırsızlığını ve derinliğini temsil eder.

Bu parçaya göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Metafizik, varlık ve evrenle ilgili temel sorulara yönelir.
- B) Metafizik, bilimsel kesinlikten ziyade düşünsel sorgulamayı önemser.
- C) Metafizik, insanın merak ve düşünme kapasitesine dayalıdır.
- D) Metafizik, bilimin ulaştığı kesin sonuçlarla tamamen ortadan kalkar.
- E) Metafizik, fizik ötesine dair düşüncelerle ilgilidir.

2. “Varlık felsefesi (ontoloji), fiziksel ya da zihinsel varlıkların temel özelliklerini ve bir bütün olarak varlığı konu alır. Felsefi sorular, varlığın ne olduğu, nasıl var olduğu ve farklı türden varlıklar arasındaki ilişkiler üzerinde yoğunlaşır. Bu disiplin, yalnızca maddi varlıkları değil, aynı zamanda soyut ve zihinsel varlıkları da ele alır. Böylece, varlık felsefesi, tüm varlıkların ortak yapısını ve temel karakteristiklerini araştırmayı amaçlar.”

Buna göre varlık felsefesi ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Varlık felsefesi, fiziksel varlıkların yanı sıra zihinsel varlıkları da ele alır.
- B) Varlık felsefesi, var olanların kökenine dair sorularla ilgilenir.
- C) Varlık felsefesi, varlığın ortak yapısını incelemeyi amaçlar.
- D) Varlık felsefesi, yalnızca gözlemlenebilir nesneleri konu alır.
- E) Varlık felsefesi, farklı varlık türleri arasındaki ilişkileri araştırır.

3. Fenomen, felsefede dış dünyada algıladığımız şeylerin bilincimizdeki deneyimlenme biçimini ifade eder. Özellikle fenomenoloji akımında, fenomenlerin bilince nasıl görüldüğünü anlamak temel bir uğraştır. Fenomen, sadece dışsal bir görüntü değil, aynı zamanda varlığın kendini sunma biçimidir. Bu süreçte, öz ve görünüş arasındaki ilişkiyi anlamak, fenomenolojinin önemli bir konusu haline gelir. Fenomenler, şeylerin doğrudan deneyimlenebilir gerçekliklerini ifade eder ve bu gerçeklikler, insan bilinci tarafından algılanan halleriyle incelenir.

Buna göre fenomen kavramı ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Fenomen, insan bilincinin deneyimlediği gerçeklikleri ortaya koymaktadır.
- B) Fenomenolojide, fenomenlerin görüldüğü halleri incelenir.
- C) Yalnızca görünen fiziksel şekilleri kapsar.
- D) Nesnelerle bilinç arasındaki bağları araştırır.
- E) Bilince yansıyan deneyimlenebilir gerçeklikleri ifade eder.

4. Felsefede öz, bir varlığı ne ise o yapan temel ve değişmez niteliği ifade eder. Töz ise, başka bir varlığa bağlı olmadan kendi başına var olan bir temel varlık olarak tanımlanır. Spinoza, tözün ‘Tanrı’ ya da ‘doğa’ ile özdeş olduğunu ileri sürerken, Aristoteles tözü madde ve form birlikteliği olarak ele alır. Öz, varlığın içsel doğasını ve asıl kimliğini ifade ederken, töz, evrenin temel dayanağı olarak düşünülür. Her iki kavram da varlık felsefesinin merkezinde yer alır ve birbirini tamamlayan yaklaşımlar sunar.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisi doğrudur?

- A) Öz, bir varlığın sürekli değişebilen yüzeysel özelliklerini ifade eder.
- B) Öz ve töz, birbirinden tamamen bağımsız ve bağlantısız kavramlardır.
- C) Aristoteles’e göre töz, yalnızca somut nesnelerle sınırlıdır.
- D) Spinoza’ya göre töz, yalnızca fiziksel ve gözlemlenebilir şeylerle ilgilidir.
- E) Töz, başka bir varlığa muhtaç olmadan, kendiliğinden var olandır.

5. Bilimler, varlığın belirli bir yönünü ya da alanını incelerken, varlık felsefesi tüm varlığı bir bütün olarak ele alır. Örneğin, fizik maddi varlıkların hareketini ve doğasını incelerken, biyoloji canlı varlıkların işleyişine odaklanır. Buna karşın, varlık felsefesi hem maddi hem de manevi varlıkların temel niteliklerini ve varoluş biçimlerini sorgular. Bu disiplin, bilimlerin sağladığı verilere dayanarak daha derin ve genel sorular sorar; var olanların kökeni, varlığın neden ve nasıl olduğu gibi daha kapsamlı meseleleri ele alır. Böylelikle, bilimsel bilgiler varlık felsefesi için bir referans noktası olurken, varlık felsefesi bilimlerin ötesine geçerek evrensel bir perspektif sunar.

Buna göre varlık felsefesine dair aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Varlık felsefesi, bilimlerin ele almadığı genel ve temel sorulara odaklanır.
- B) Varlık felsefesi, maddi ve manevi varlıkların temel özelliklerini araştırır.
- C) Varlık felsefesi, bilimlerin sunduğu bilgileri tamamen reddeder.
- D) Bilimler, varlığın belirli yönlerini incelerken, varlık felsefesi genel bir yaklaşım sergiler.
- E) Varlık felsefesi, varlığın kökeni ve doğasıyla ilgili kapsamlı sorular sorar.

7. Varlık felsefesi, insanın ve evrenin temel doğasını anlamaya yönelik sorular sorar. Hegel, Geist kavramı ile insan bilincinin ve toplumsal yapıların tarihsel süreçteki gelişimini açıklamaya çalışmıştır. Heidegger, Dasein kavramını kullanarak insan varlığının dünyadaki anlamını ve 'orada olma' halini incelerken, Leibniz Monad kavramı ile evrenin temel yapı taşlarını bağımsız ve bölünemez birimler olarak tanımlar. Farabi, İlk Varlık kavramıyla Tanrı'yı evrenin zorunlu temeli olarak ifade ederken, Kant Fenomen ve Numen ayrımıyla bilinebilen gerçeklik ile bilinmeyen gerçeklik arasındaki farkı ortaya koymuştur.

Bu parçadan hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Geist, insan bilinci ve toplumsal gelişimi ifade eden bir kavramdır.
- B) Monad, Leibniz'in evrenin temel yapı taşları olarak tanımladığı bağımsız varlık birimleridir.
- C) Kant'a göre Fenomen, insan zihninin algıladığı ve kavrayabildiği gerçekliği ifade eder.
- D) Heidegger, İlk Varlık kavramıyla Tanrı'yı evrenin temel dayanağı olarak tanımlar.
- E) Dasein, insanın dünyadaki varoluşunu ve anlamını ifade eden bir kavramdır.

4<

6. Metafizik, var olanların gerçek doğasını, anlamını, yapısını ve ilkelerini inceleyen bir disiplin olarak evrenin kökenine, varlıkların neden var olduğuna ve duyularla algılanamayan gerçekliklere dair sorulara odaklanır. Ontoloji, metafiziğin bir alt dalı olarak, varlığı 'varlık olmak' bakımından inceler; varlıkların temel yapı taşlarını ve genel özelliklerini analiz ederek varlık kavramının kendisine yoğunlaşır. 17. yüzyıldan itibaren, metafizik teriminin anlam belirsizliğini gidermek amacıyla kullanılmaya başlanan ontoloji, varlıkların kökeni, niteliği ve kategorileri üzerine odaklanırken, metafizik, evrenin tüm varlıklarına dair daha geniş bir perspektif sunar. Bu farklılık, metafiziği genel nedenlere odaklanan bir alan haline getirirken, ontolojiyi varlıkların yapısı üzerine daha spesifik bir alan olarak konumlandırır.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisi doğrudur?

- A) Ontoloji, metafiziğin yerine kullanılan bir terimdir.
- B) Metafizik, yalnızca maddi varlıkların yapısını inceler.
- C) Ontoloji, metafiziğin belirli bir bölümünü ele alır ve varlık kavramına odaklanır.
- D) Metafizik, duyularla algılanabilen varlıkları inceler.
- E) Ontoloji, metafiziğin evrensel tüm sorularını kapsar.

8. Christian Wolff, ontolojiyi metafiziğin temel bir dalı olarak tanımlamış ve tüm varlıkları, 'varlık olmak' bakımından ele alan bir disiplin olarak görmüştür. Ontoloji, varlıkların doğasını, ilkelerini ve birbirleriyle ilişkilerini inceleyen temel bir alan olarak, diğer felsefi disiplinlerin üzerinde bir temel oluşturur. Wolff'a göre, ontoloji yalnızca fiziksel varlıkları değil, aynı zamanda soyut ve metafiziksel gerçeklikleri de kapsar. Bu yaklaşımıyla Wolff, Aristoteles'in 'ilk felsefe' anlayışını daha sistematik bir hale getirmiştir. Ontoloji, metafiziğin kurucu bir parçası olarak var olan her şeyi bir bütün olarak kavramaya çalışır.

Christian Wolff'un ontolojiyle ilgili görüşüne göre aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A) Ontoloji, yalnızca fiziksel varlıkların incelendiği bir disiplindir.
- B) Ontoloji, metafiziğin temel bir dalı olarak tüm varlıkları kapsar.
- C) Wolff'a göre ontoloji, yalnızca soyut kavramlarla ilgilidir.
- D) Ontoloji, varlıkların sadece dışsal özelliklerini ele alır.
- E) Wolff, ontolojiyi metafiziğin dışında, bağımsız bir alan olarak konumlandırmıştır.

Kısa bilgiler

Varlık Felsefesinin Temel Problemleri

İlk bölümde varlık kavramını ele aldık. Şimdi, “Varlık gerçekten var mıdır?” sorusuyla felsefi tartışmalara derinlemesine bakacağız. Gorgias, Parmenides, Herakleitos ve Platon gibi düşünürlerin fikirleriyle, varlığın değişimi, doğası ve düzeni üzerine ortaya konulmuş yaklaşımları inceleyecek, birey, evren ve varlık arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamaya çalışacağız.

Varlığın Varlığı Sorunu

Varlığın gerçekten olup olmadığı sorusu, felsefenin temel sorularındandır. Bu konuda iki temel yaklaşım vardır:

Nihilizm: Varlığın var olmadığını savunur. İlk Çağda sofist filozof Gorgias, “Hiçbir şey var değildir.” diyerek bu görüşe öncülük etmiştir.

Realizm: Gerçek bir varlığın mevcut olduğunu savunur. Bu görüş, evrenin objektif bir şekilde var olduğuna dayanır.

Etkinlik-1

Şarkılarla Felsefe

“Bohemian Rhapsody”, Amerikan müzik grubu Queen tarafından yazılmış hem melodik hem de derin temalarla dolu bir şarkıdır. Şarkının sözleri, bir kişinin varoluşsal sancılarını ve hayatındaki kararların sonuçlarını sorgular. Şarkıyı dinleyin ve aşağıdaki soruları yanıtlamaya çalışın.

Şarkının girişindeki “Bu gerçek hayat mı? Yoksa sadece bir hayal mi?” sorusu, varlık felsefesi açısından ne ifade ediyor?

Cevap:

Bu ifade Nihilizm (gerçekliğin sorgulanabilir olduğunu) ya da Realizm (gerçekliğin var olduğunu) görüşünü nasıl destekler?

Cevap:

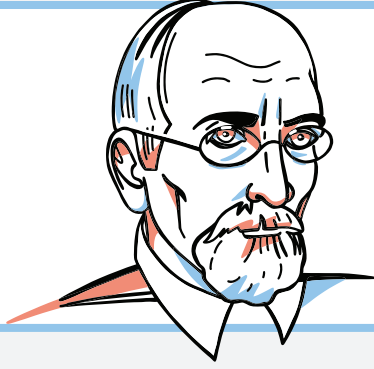
Varlık ve Değişim

Varlığın değişip değişmediği tarih boyunca önemli bir problem olmuştur. Bu konuda iki uç olan Herakleitos ve Parmenides’in görüşleri şu şekildedir:

Herakleitos (Oluş Felsefesi): “Aynı nehirde iki kez yıkanılmaz.” sözüyle, evrenin sürekli bir değişim içinde olduğunu vurgular. Ona göre, değişmeyen tek şey değişimin kendisidir. Bu anlayış, hem fiziksel dünyayı hem de düşünsel süreçleri kapsar. Örneğin, adalet kavramının farklı dönemlerdeki yorumları değişse de, adalet arayışı insan varoluşunun temel bir ilkesi olarak kalır.

Parmenides ise “Varlık vardır, yokluk yoktur.” diyerek değişimin bir yanılsama olduğunu savunur. Ona göre varlık, değişmez ve sabit bir gerçekliktir. Bu, Platon’un idealar kuramında görüldüğü gibi, bir nesnenin fiziksel varlığı sona erse de onun kavramsal gerçekliğinin devam ettiğini düşündürür.

Bu iki düşünce, felsefede varlık ve değişim arasındaki temel sorunsalı ortaya koyar. Hegel gibi filozoflar, Herakleitos’un değişim anlayışını ve Parmenides’in sabitlik fikrini birleştirerek, düşüncüyü sürekli gelişim içinde bir süreç olarak tanımlamışlardır.

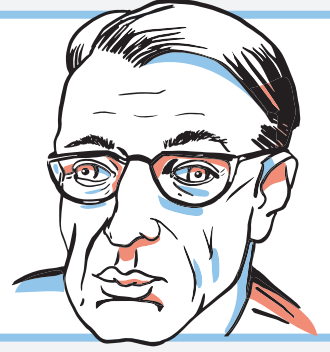

Fenomenoloji Edmund Husserl

Husserl, varlığın özüne ulaşmak için bilincin saf bir hale getirilmesi gerektiğini savunur. Ona göre, bilincimiz, fenomenler aracılığıyla varlığı keşfeder. Fenomenler, deneyimlerimizde karşımıza çıkan olaylar ya da şeylerdir. Bu yöntem, özlere ve anlamlara ulaşmayı hedefler. Husserl'in ayraç teorisi, kişinin tüm ön yargılarını ve varsayımlarını askıya alarak (epokhe yaparak) bir nesneyi ya da olguyu saf bir şekilde anlamayı amaçlar.

Varoluşçuluk Jean-Paul Sartre

Sartre, "Varoluş özden önce gelir." diyerek insanın, önceden belirlenmiş bir anlamdan yoksun olduğunu, ancak seçimleriyle kendi varlığını inşa ettiğini savunur. Ona göre, insan özgürdür ve bu özgürlük aynı zamanda sorumluluk getirir. Sartre, insanın "özgürlüğe mahkûm" olduğunu söyler, çünkü insan ancak seçim yaparak var olur.

Etkinlik-5

Aşağıdaki ifadeleri okuyunuz, doğru (D) veya yanlış (Y) olarak işaretleyiniz.

	D	Y
Husserl'e göre, bilincin saf bir hale gelmesi, ön yargıların ve varsayımların askıya alınmasını gerektirir.	☐	☐
Fenomenoloji, bilincin fenomenler aracılığıyla varlığı keşfetmesini sağlamaya çalışır.	☐	☐
Sartre'a göre, insanın varoluşu, doğuştan sahip olduğu özellikler ve toplumsal rollerle belirlenir.	☐	☐
Sartre, insanın özgürlüğe mahkûm olduğunu ve bu özgürlüğün sorumluluk getirdiğini savunur.	☐	☐
Husserl ve Sartre, her ikisi de varlık anlayışında önceden belirlenmiş anlamlara ve kalıplara büyük önem verir.	☐	☐

Etkinlik-6

Albert Camus'un "Yabancı" adlı eserinin başlarında, Meursault'nun patronuyla olan diyalogunda şu ifade geçer:

Patron: "Daha hırslı olsaydınız iyi olurdu. Ama anladığım kadarıyla, hiçbir şey sizi çok fazla ilgilendirmiyor."

Meursault: "Bu doğru. Ama işimi düzgün yaptığımı düşünüyorum."

Patron: "Evet, ama hayatta ilerlemek için sadece işini yapmak yetmez."

Meursault: "Bazen ilerlemek istemiyorum."

Meursault'nun patronuna verdiği cevap, varoluşçuluğun "özgürlük" ve "anlamsızlık" kavramlarıyla nasıl ilişkilendirilebilir? Aşağıya yazınız.

Varlık Felsefesinin Temel Kavramları

Felsefeye ilgi duyan Zeynep, sosyal medya hesabında "Kavramlarla Felsefe" adlı bir hikâye dizisi paylaşmıştır:

1. Hikaye

Hızlandırılmış bir videoda tohumun çatlayıp filizlenmesini ve ardından çiçeğe dönüşmesini paylaşarak üzerine şu notu düşmüştür: *"Hiçbir şey sabit kalmaz. Evrendeki her şey sürekli bir akış, bir başkalaşım ve hareket halindedir."*

2. Hikaye

Elindeki akıllı telefonu göstererek takipçilerine şu soruyu yöneltmiştir: *"Bu cihazın rengi, ekran boyutu veya markası değişse bile onu hâlâ bir 'telefon' yapan, değiştiğinde nesnenin kendisi olmaktan çıkacağı o en temel nitelik nedir?"*

3. Hikaye

Yıldızlı bir gökyüzü fotoğrafı paylaşarak seriyi sonlandırmıştır: *"Peki ya var olmak için kendinden başka hiçbir şeye, hiçbir nedene ihtiyaç duymayan; tüm bu değişen evrenin temelinde yatan o sarsılmaz nihai gerçeklik nedir?"*

1 - 2. soruları yukarıda verilen bilgilere göre cevaplayınız.

1. Zeynep'in sosyal medya paylaşımlarında sırasıyla sorguladığı ontolojik kavramlar, aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?

- A) İdea – Fenomen – Numen B) Oluş – Öz – Töz C) Madde – İlinek – Töz
D) Oluş – Töz – Madde E) Fenomen – Öz – İdea

2. Zeynep'in 2. hikâyedeki sorgulaması dikkate alındığında, bir varlığı "kendisi" yapan temel nitelik ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Varlığın özü, yalnızca insan bilincinin ona yüklediği anlamdan ibarettir.
B) Nesnelerin fiziksel özelliklerindeki değişimler, onların özünü zorunlu olarak ortadan kaldırır.
C) Bir varlığın özü, onun ilineksel (tesadüfî/ikincil) özelliklerinden bağımsız olan kalıcı doğasıdır.
D) Varlıkların özüne duyular aracılığıyla değil, yalnızca inanç yoluyla ulaşılabilir.
E) Madde evreninde hiçbir nesnenin değişmez bir özü bulunmamaktadır.

5. Felsefe tarihinde bilgi, pek çok filozof tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Kimileri bilgiye ulaşmanın kaynağını akıl, kimileri ise deneyim olarak görmüş; bazıları da bilginin doğruluğunu mantıksal veya bilimsel ölçütlerle temellendirmeye çalışmıştır. Ancak bu çabalar, bilginin doğası ve tanımı konusunda evrensel bir uzlaşmayı sağlayamamıştır. Bilginin ne olduğu, nasıl elde edildiği ve doğruluğunun nasıl test edilebileceği soruları hâlâ felsefenin en tartışmalı problemlerinden biridir.

Bu parçadan hareketle aşağıdaki yargılardan hangisi en kapsamlı şekilde bu durumun nedenini açıklar?

- A) Bilginin tanımı, filozofların kullandıkları yöntem ve bakış açılarına göre değişiklik göstermektedir.
- B) Bilgi, yalnızca akıl ve mantık yoluyla elde edilebilen bir olgudur.
- C) Doğru bilgiye ulaşmak, bireysel algı ve sezgilerin kesinliği sayesinde mümkündür.
- D) Bilgi felsefesi, yalnızca bilimsel yöntemle doğrulanabilir bilgileri incelemektedir.
- E) Filozoflar, bilginin tanımı yerine bilginin kaynağına odaklanmayı tercih etmişlerdir.

6. Platon, bilgi (episteme) ve sanı (doxa) arasındaki farkı açıklarken, bilginin akılla kavranan değişmez gerçekliklere dayandığını; sanının ise duyularla algılanan, değişken ve yanıltıcı bir doğaya sahip olduğunu savunur. Ona göre, duyular dünyası yanıltıcıdır ve sadece idealar dünyası gerçek bilgiye konu olabilir.

Buna göre, Platon'un bilgi ve sanı arasındaki ayırımına uygun değildir?

- A) Bilgi, değişmeyen ve kalıcı gerçekliklere dayanır.
- B) Sanı, duyularla algılanan ve değişken olan dünyaya aittir.
- C) Bilgi, idealar dünyasındaki gerçekliklerin akılla kavranmasıdır.
- D) Duyular yoluyla elde edilen tüm bilgiler doğru ve güvenilirlerdir.
- E) Sanı, bireysel algı ve inançlara dayanan bir kavrayış biçimidir.

7. Bilgi, farklı türlere ayrılarak sınıflandırılabilir. Tanışıklık bilgisi, doğrudan deneyimle elde edilen, kişisel yaşantılara dayalı bir bilgi türüdür ve genelde aktarılması zordur. Nasıl'ın bilgisi, bir işin nasıl yapıldığını gösteren, beceri ve pratiğe dayalı bir bilgi türüdür. Önermesel bilgi ise, doğru ya da yanlış olabilen ve genelde soyut ifadelerle betimlenen bilgi türüdür.

Aşağıdaki ifadelerden hangisi önermesel bilgi örneği olabilir?

- A) "Bisiklet sürmeyi biliyorum, ama nasıl öğrendiğimi açıklayamam."
- B) "Paris'i ziyaret ettim; Eyfel Kulesi'ni çok iyi bilirim."
- C) "Dünya'nın Güneş'in etrafında döner."
- D) "Pasta yapmayı biliyorum; tarifini defalarca uyguladım."
- E) "Bu şehrin tüm sokaklarında yürüdüm; sokakları çok iyi tanırım."

4<

8. Gündelik bilgi, bireyin günlük yaşamında gözlem ve deneyimleriyle elde ettiği, pratik fayda sağlayan basit bilgilerdir. Bu bilgi türü öznel, yöntemsel bir yapıya sahip değildir ve genellikle bireyin çevresiyle olan etkileşimlerinden doğar. Örneğin, "Sıcak havalarda dondurma hızla erir." gibi ifadeler gündelik bilgilere örnek olarak gösterilebilir.

Aşağıdaki ifadelerden hangisi gündelik bilgi örneğidir?

- A) Bir üçgenin iç açıları toplamı 180°'dir.
- B) Güneşin batışını izlemek insanı mutlu eder.
- C) Yağmurdan sonra gökyüzünde genellikle gökkuşağı oluşur.
- D) Doğru bilgiye ancak akıl yürütme yoluyla ulaşılır.
- E) Atomlar, maddenin en küçük yapı taşıdır.

Bilginin İmkânı Problemi

Bilginin mümkün olup olmadığı bilgi felsefesinin temel sorularından biridir. Bu konuda iki ana görüş vardır: Bilginin imkânını reddeden Kuşkucu (Septik) filozoflar ve kabul eden Dogmatik filozoflar.

Kuşkucular (Septikler)

Kuşkucular, bilginin kesinliğini sorgulayan ve bilgiye ulaşmanın imkânsız olduğunu savunan filozoflardır:

Gorgias: Hiçbir şeyin var olmadığını, var olsa bile bilinmeyeceğini ve bilinse dahi bir başkasına aktarılmayacağını savunur. Bu, bilgiye dair temel bir kuşku felsefesidir.

Pyrrhon: Her şeyden kuşku duyulması gerektiğini savunur. Gerçek bilginin imkânsız olduğunu öne sürer ve huzura ancak yargıda bulunmaktan kaçınarak ulaşabileceğini belirtir.

Dogmatik Filozoflar

Bilginin mümkün olduğunu savunan ve bilgiye ulaşmak için yöntemler geliştiren filozoflardır:

Sokrates: Bilgiye ulaşmak için Sokratik diyalog yöntemini kullanır. Sorgulama ve eleştirel düşünceyle bireyin kendini tanımasını sağlar. "Bildiğim tek şey, hiçbir şey bilmediğimdir" ilkesiyle bilgiye yönelik arayışı teşvik eder.

Platon: Bilgiyi "doğru, gerekçelendirilmiş inanç" olarak tanımlar. Gerçek bilginin idealar dünyasında olduğunu ve duyularla algılanan bilgilerin yanılsamalardan ibaret olduğunu savunur. Mağara Alegorisi ile bilgiye ulaşmanın zorluklarını açıklamıştır.

Aristoteles: Gerçek bilginin akıl ve deneyimle elde edilebileceğini belirtir. Platon'un idealar dünyasına karşı çıkarak gerçekliğin bu dünyada olduğunu savunur. Ona göre bilgiye nedenlerin ve sonuçların kavranmasıyla ulaşılır.

Etkinlik-1

Laurel'a Karşı Yanny

2018 yılında sosyal medyada viral olan "Laurel vs. Yanny" ses kaydı, bir kelimenin farklı insanlar tarafından nasıl farklı algılanabileceğini ortaya koyan çarpıcı bir fenomendir. Bazı insanlar sesi "Laurel" olarak duyarken, diğerleri "Yanny" olarak algılamaktadır. Bu farklılık, kişisel algı, işitme yetisi, kullanılan cihazların frekans özellikleri ve çevresel faktörlerden kaynaklanmaktadır. Ancak bu durum, algılarımızın güvenilirliği ve bilgiye yaklaşımımızı yeniden sorgulamamız gerektiğini göstermektedir.

Yandaki QR kodu okutarak "Laurel vs. Yanny" ses kaydını dinleyiniz. Ardından aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

Siz ne duydunuz?

Duyduğunuz kelime:

Bu fenomen Gorgias ve Pyrrhon gibi kuşkucuların "Algılar güvenilmezdir." görüşünü nasıl destekler?

.....

Etkinlik-2

Bilginin Kaynağı Problemi

Bilgi felsefesi, insanın bilgiyi nasıl elde ettiği ve bilginin kaynağının ne olduğu sorusuyla ilgilenir. Bu problem, bilginin zihnin içsel yetileriyle mi, yoksa dış dünyadan gelen deneyimlerle mi oluştuğunu sorgular. Bilgiye ulaşmada zihin ve duyuların birbirine olan etkisi, tarih boyunca tartışılan temel meselelerden biri olmuştur.

Bilgi, yalnızca zihinsel süreçlerle mi elde edilebilir yoksa duyularımız bu süreçte vazgeçilmez bir role mi sahiptir?

Duyuların yanıltıcı olduğu durumlarda bilgiye ulaşmak için hangi yönteme güvenilebilir?

Rasyonalizm (Akılcılık)

Bilginin kaynağını akıl ve mantıkta arayan bir yaklaşımdır. Sokrates, Platon, Descartes gibi düşünürler, insan zihninin doğuştan bazı bilgilerle donatıldığını savunur.

Empirizm (Deneycilik)

Bilginin kaynağını deneyim ve duyular olarak gören bir akımdır. Locke ve Hume gibi filozoflar, insan zihninin doğuştan boş bir levha olduğunu ve bilginin duysal tecrübelerle oluştuğunu ileri sürer.

Kritisizm (Eleştiricilik)

Kant'ın geliştirdiği bu yaklaşım, rasyonalizm ve empirizmi uzlaştırarak bilginin hem akıl hem de deneyle oluştuğunu savunur. Ona göre, bilgi duyuların sağladığı hammaddenin zihnin "a priori" kategorileriyle işlenmesiyle meydana gelir.

Entüisyonizm (Sezgicilik)

Bilginin kaynağı olarak sezgiyi temel alır ve doğrudan kavrayışı vurgular. Gazali ve Henri Bergson gibi düşünürler, sezgiyi hakikate ulaşmada en güvenilir yol olarak görür.

Etkinlik-3

Aşağıdaki tabloyu inceleyerek, boşlukları uygun şekilde doldurunuz.

	Rasyonalizm	Empirizm	Kritisizm	Entüisyonizm	Seçenekler
Bilgi Kaynağı					Sezgi, Akıl, Deneyim, Akıl ve deneyim
Doğuştan Gelen Bilgi					Var, Yok, Kısmen var
Bilgi Edinme Yöntemi					Zihin kategorileri ve deney, Doğrudan sezgi, Duyusal tecrübe, Tümdengelim
Temsilciler					Gazali, Henri Bergson, Locke, Hume, Kant, Platon, Descartes

1. Augustinus, insanın sahip olduğu özgür irade ile ahlaki seçimler yaptığını savunur. Ona göre, kötülük mutlak bir varlık değil, iyiliğin eksikliğidir. Tanrı her şeyi iyi ve adil bir şekilde yaratmıştır; ancak insan özgür iradesini kötüye kullanarak bu düzeni bozmuş ve kötülüğün ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Kötülüğün varlığı, Tanrı'nın iradesinden değil, insanın yanlış seçimlerinden kaynaklanır. Ayrıca Augustinus, bir eylemin ahlaki olarak iyi ya da kötü olmasının, bireyin özgür iradesiyle bu eyleme nasıl yön verdiğine bağlı olduğunu savunur.

Buna göre, aşağıdaki yargılardan hangisi bu metinden çıkarılamaz?

- A) Kötülük, iyilikten kopuştur.
- B) İnsan eylemlerinde özgürdür.
- C) Tanrı, evrendeki düzenin bozulmasına sebep olmamıştır.
- D) İnsanlar her zaman iyiyi seçmeye programlanmıştır.
- E) Özgür irade, ahlaki eylemlerin temel belirleyicisidir.

2. Max Stirner, ahlaki değerleri bireyin kendi özgürlüğü ve çıkarları doğrultusunda şekillendiren bir anlayışa sahiptir. Ona göre, ahlak evrensel kurallara dayalı bir sistem değil, bireyin kendi özgünlüğüne ve çıkarlarına dayalı olarak belirlenmelidir. Bireyin eylemleri yalnızca kendisi için anlam taşıyorsa değerlidir ve birey, kendi varlığını ve çıkarlarını diğer tüm ahlaki normların önünde tutmalıdır. Stirner'in bu görüşleri, bireyin toplum ve evrensel ahlak kuralları karşısındaki özgürlüğünü yeniden yorumlar.

Buna göre, Max Stirner'in ahlak anlayışından hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşılır?

- A) Ahlaki eylemler bireyin kendisi için anlam taşıdığı ölçüde değerlidir.
- B) İnsan, eylemlerinde yalnızca kendi çıkarlarını göz önünde bulundurmaktadır.
- C) Toplumun genel ahlak kuralları bireyin özgürlüğünü sınırlar.
- D) Birey, toplumsal faydayı önceliklendiren ahlaki normlara bağlı kalmalıdır.
- E) Ahlaki değerler bireyin özgünlüğüne ve kendini gerçekleştirmesine dayanmalıdır.

3. Levinas, ahlakın temelini insanın "öteki"ne karşı duyduğu sorumlulukta bulur. Ona göre ahlaki eylem, bireyin yalnızca kendi çıkarlarını değil, başka birinin varlığını ve ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurmasıyla anlam kazanır. Öteki'nin ihtiyaçlarını incelemek, ahlakın vazgeçilmez bir unsuru olarak görülür. Bu anlayışta ahlak, bireysel çıkarların ötesine geçerek bir başkasına yönelik bir ilişki biçimini ifade eder.

Selim: Ayça, Levinas'ın ahlak anlayışını duydu mu hiç? Çok ilginç bir bakış açısı var.

Ayça: Pek duymadım. Ne söylüyor peki?

Selim: Levinas'a göre ahlakın temeli, insanın "öteki" dediğimiz başka birine karşı duyduğu sorumlulukta yatıyor. Ahlaki bir eylem, sadece kendi çıkarlarımızı düşünmek değil, başka birinin varlığına ve ihtiyaçlarına öncelik vermekle anlam kazanıyor.

Ayça: Yani, ahlak bireysel mutluluğun ötesinde, başkalarının ihtiyaçlarını gözetmek mi?

Selim: Kesinlikle. Ona göre "öteki"nin ihtiyaçlarını incelemek, ahlakın vazgeçilmez bir unsuru.

Ayça: Bu durumda Levinas'ın ahlak anlayışını en iyi hangi kavramla ifade edebiliriz? Vicdan mı, mutluluk mu yoksa başka bir şey mi?

Yukarıdaki diyaloga göre, Levinas'ın ahlak anlayışı aşağıdaki kavramlardan hangisiyle en iyi açıklanabilir?

- A) Vicdan
- B) Mutluluk
- C) Sorumluluk
- D) Erdem
- E) Fayda

4. Albert Camus, özgürlüğü insanın değer yaratma kapasitesiyle ilişkilendirir. Ona göre özgürlük, yasalara tamamen boyun eğmek veya tam bir sınırsızlık içinde hareket etmek değildir. İnsan, özgürlüğünü anlamlı bir değer veya amaç doğrultusunda kullanmalıdır. Aksi takdirde, özgürlük bir kaosa, hatta anlamsız bir karanlığa dönüşür. Camus, bu nedenle özgürlüğü, insanın bir amaca yönelmesiyle anlam kazanan bir süreç olarak görür.

Buna göre, aşağıdaki yargılardan hangisi Camus'nün özgürlük anlayışıyla bağdaşmaz?

- A) Özgürlük, itaat etmekten ibaret değildir.
- B) İnsan, özgürlük sayesinde manalı bir yaşam kurar.
- C) Değer veya amaç olmadan özgürlük anlamını yitirir.
- D) Özgürlük, insanın sorumluluk bilinciyle hareket etmesini gerektirir.
- E) İnsan özgürlüğü, yalnızca doğal içgüdüleriyle şekillenir.

Kısa bilgiler

Estetik yargılar, bir şarkının, resmin ya da başka bir sanat eserinin “güzel” ya da “çirkin” olduğu gibi değerlendirmelerdir. Bu yargılar, kişisel deneyim ve duygulara dayandığı için öznel kabul edilir. Ancak estetik yargıların herkes için ortak olup olmadığı konusu, filozoflar arasında tartışmalıdır. Bu tartışma, iki ana yaklaşım etrafında şekillenir:

a) Ortak Estetik Yargıların Olmadığını Savunanlar

Benedetto Croce:

Croce’a göre güzellik, bireyin içsel deneyimine bağlıdır ve nesneye değil, bütününü özneye aittir. Bu nedenle, herkesin üzerinde anlaşabileceği bir estetik yargıdan bahsetmek mümkün değildir.

b) Ortak Estetik Yargıların Varlığını Savunanlar

Bu yaklaşım, estetik yargıların bir şekilde evrensel olabileceğini savunur.

Immanuel Kant:

Kant’a göre estetik yargılar, bireysel duygulara dayansa da herkes için geçerli olabilecek bir ortak duyguya dayanır. İnsanlar, bir sanat eserini güzel bulduklarında başkalarının da aynı şekilde düşünmesini beklerler.

Platon:

Platon’a göre güzellik, idealar dünyasına ait evrensel bir formdur. Dünyadaki her güzel şey, bu “güzel ideasından” pay aldığı için güzeldir. Bu nedenle, güzellik nesnel bir gerçekliktir.

Alexander Baumgarten:

Baumgarten, estetik yargıların “duyusal bilginin doğruluğu” ile ilişkili olduğunu savunur. Ona göre estetik, duyuların mükemmel bir biçimde işleyişinden kaynaklanır ve bu mükemmellik, insanlar arasında ortak bir güzellik anlayışına yol açabilir.

Güzellik, hakikat, iyilik ve yüce ile derin bir bağ taşır. Hakikat, bir şeyin özüne uygunluğu ve gerçeği yansıtmasıyla; iyilik, insanda olumlu duygular uyandırmasıyla güzelliği tamamlar. Yüce ise güzelliğin insanı aşan, hayranlık uyandıran büyüklüğünü ifade eder. Bu üç kavram, güzelliğin evrensel ve derin yönlerini anlamamıza yardımcı olur.

Etkinlik-1

Zamansız “Güzel” Ayasofya Camii

Ayasofya, 6. yüzyılda inşa edilmiş bir mimari şaheser ve tarih boyunca farklı kültürlerle hizmet etmiş bir ibadethanedir. Hem mimari yapısıyla hem de dini ve tarihi önemiyle dünyada büyük bir hayranlık uyandırmıştır. Mozaikleri, kubbesi ve geniş mekânları ile birçok kişi için “güzel” kabul edilir. Ancak güzellik algısı kişisel, kültürel ya da dini değerlerle farklılık gösterebilir.

1) Ayasofya’yı güzel yapan özellikler nelerdir? Özellikleri iki gruba ayırarak yazınız:

İçsel Özellikler (Örneğin: mimari tasarım, kubbenin orantısı):

Dışsal Özellikler (Örneğin: tarihi anlamı, kültürel bağlam):

2) Ayasofya, bir mimari eser olarak; güzellik, hakikat, iyilik ve yüceyle ilişkilendirilebilir mi?

.....

3) Güzellik algısı kültürden kültüre farklılık gösterir mi? Ayasofya gibi bir eserin güzelliği tüm insanlık için evrensel kabul edilebilir mi?

.....

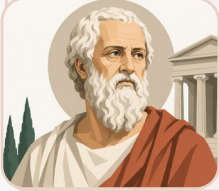

Sanatın Doğasına Dair Tarihsel Karşılaşmalar

Sanat felsefesinde eserin ne olduğuna dair farklı kuramlar mevcuttur. "Taklit (Mimesis)" kuramına göre sanat, doğanın veya gerçekliğin bir yansımasıdır ve dünyayı olduğu gibi temsil etmeye çalışır. "Yaratım" kuramına göre ise sanat, sanatçının duygularını ve hayal gücünü özgün bir biçimde ifade ederek yeni bir gerçeklik yaratma sürecidir. Aşağıda bu kuramları tartışmak için sanat tarihinden alınmış iki farklı durum verilmiştir:

Zeuxis ve Parrhasius'un Yarışı: Antik Yunan'da iki ünlü ressam kimin daha yetenekli olduğunu kanıtlamak için bir yarışmaya girerler. Zeuxis, bir salkım üzüm çizer. Üzümler o kadar gerçekçi durmaktadır ki, gökyüzündeki kuşlar süzülerek tabloya konmaya ve üzümleri yemeye çalışır.

Platon: Sanatı gerçekliğin bir yansıması olarak görse de bu dünyayı İdealar dünyasının bir gölgesi olarak kabul ettiği için sanatı eleştirir.

Wassily Kandinsky'nin Manifestosu: Modern dönem soyut ressamlarından Kandinsky sanat anlayışını şöyle açıklar: "Bir ağacı veya bir dağı olduğu gibi çizmek benim ilgimi çekmiyor. O ağacın veya dağın benim iç dünyamda yarattığı fırtınaları, coşkuyu ya da hüznü çizmek istiyorum. Ben dışarıdaki fiziksel dünyayı değil, kendi zihnimdeki öznel dünyayı renklere dökerek yepyeni bir evren var ediyorum."

Croce: Sanatı, sanatçının içsel duygularını ifade ettiği bir yaratım süreci olarak tanımlar.

1 - 2. soruları yukarıda verilen bilgilere göre cevaplayınız.

- Croce'nin bu düşüncesi ile Kandinsky'nin manifestosundaki görüşleri birlikte değerlendirildiğinde, sanatsal eylemin temel niteliğinin aşağıdakilerden hangisi olduğu söylenebilir?**
 - Doğadaki varlıkların aslına uygun şekilde kopyalanması
 - Evrendeki kusursuz düzenin estetik bir formda yansıtılması
 - Sanatçının kendi öznel gerçekliğini dışı vurarak yeni bir evren inşa etmesi
 - Toplumsal sorunlara dikkat çekmek için nesnel dünyanın dönüştürülmesi
 - Duyularla algılanan fiziksel evrenin ötesindeki mutlak gerçekliğe ulaşılması
- Platon'un bu ontolojik yaklaşımı dikkate alındığında, Zeuxis'in "kuşları bile yanıltan" tablosuna yönelik aşağıdaki eleştirilerden hangisini yapması beklenir?**
 - Eserin estetik değerinin, doğayı ne kadar iyi taklit ettiğiyle değil, sanatçının hisleriyle ölçülmesi gerektiği
 - Eserin, asıl gerçeklik olan idealar dünyasından pay almak yerine sadece bir yansılamayı sunduğu
 - Kuşları yanıltacak kadar mükemmel olan bu tablonun, ideal formlara ulaşmayı nihayet başardığı
 - Eserin sanatçının özgür iradesiyle değil, toplumsal beklentiler doğrultusunda şekillendiği
 - Sanatın asıl amacının estetik haz vermek olduğu, bu tablonun ise pratik bir beceriden ibaret kaldığı

5. Siyaset felsefesi, birey ve toplum arasındaki ilişkileri, devletin varlık nedenini, adaletin nasıl sağlanacağını ve iktidarın meşruiyet temellerini araştıran bir disiplindir. Bu alandaki sorular genellikle, "Devlet nasıl olmalıdır?", "Adalet nedir?" ve "Birey ile devlet arasındaki ilişki hangi ilkelere dayanmalıdır?" gibi normatif ve düşünsel konuları ele alır. Siyaset felsefesinin amacı, ideal bir toplumsal düzenin nasıl olması gerektiği üzerine düşünce geliştirmektir.

Aşağıdakilerden hangisi siyaset felsefesinin sorularından biri olabilir?

- A) Devletin gelir kaynakları nasıl artırılabilir?
- B) Bir yönetim biçimi, meşruiyetini hangi temellere dayandırmalıdır?
- C) Seçimleri hangi parti kazanmıştır?
- D) Bilimsel araştırmalar devlet tarafından nasıl desteklenmelidir?
- E) Toplumun doğal kaynakları daha verimli nasıl kullanılabilir?

6. Adalet, bireylerin toplumsal düzende kendi rollerini üstlenmesi ve görevlerini yerine getirmesiyle sağlanır. Bu bağlamda, Platon, adaleti toplumun her üyesinin yetenek ve kabiliyetlerine uygun bir yerde bulunması olarak tanımlar. Ona göre, ideal bir devlet, bireylerin ahenk içinde bir düzen oluşturduğu bir yapıdır. Aristoteles ise insanı toplumsal bir varlık olarak görür ve siyasetin asıl amacının bireylerin iyi bir yaşam sürdürebileceği düzeni araştırmak olduğunu savunur. Buna karşın Hobbes, bireylerin doğa durumundaki güvensizliği ve kaosu önlemek için güçlü bir merkezi otoritenin gerekliliğine dikkat çeker. Montesquieu ise özgürlük ve düzenin birbiriyle dengede olduğu bir yapının önemine vurgu yapar ve özgürlüğü yasaların izin verdiği her şey olarak tanımlar.

Bu parçaya göre aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Platon'a göre adalet, bireylerin yetenek ve rollerine uygun şekilde toplumda yer almasıyla sağlanır.
- B) Aristoteles, siyasetin amacını bireylerin iyi bir yaşam sürdüğü ideal bir düzenin oluşturulması olarak tanımlar.
- C) Hobbes, güçlü bir merkezi otoritenin bireylerin özgürlüklerini artıracığını savunur.
- D) Montesquieu, düzen ve özgürlük arasında denge kurmanın toplumsal yapının temel taşı olduğunu ileri sürer.
- E) Platon'a göre adalet, toplumu oluşturan sınıfların birbirleriyle uyum içinde çalışmasını sağlamaktır.

7. Aristoteles'e göre, insan doğası gereği toplumsal bir varlıktır (zoon politikon) ve toplumun en iyi şekilde işleyebilmesi için bireylerin bir araya gelerek ortak iyiyi hedeflemesi gereklidir. Devlet, bu ortak iyiyi sağlamanın en üst kurumu olarak ortaya çıkar. Aristoteles, iyi bir devlet düzeninin bireylerin erdemli bir yaşam sürmesini desteklemesi gerektiğini savunur. Ona göre, bir toplumun yönetimi, o toplumun bireylerinin ahlaki erdemlerini geliştirecek şekilde düzenlenmelidir.

Buna göre Aristoteles'in aşağıdaki yargılardan hangisini savunması beklenemez?

- A) İnsan, doğası gereği siyasal bir varlıktır.
- B) Devlet, bireylerin ortak iyiliğini sağlamayı hedefler.
- C) İyi bir yaşam, bireylerin toplumsal iş birliğiyle mümkündür.
- D) İnsan doğası gereği yalnız yaşamak ister.
- E) Toplumsal yaşam, bireyin doğal bir ihtiyacıdır.

8. İktidar ve devlet arasındaki ilişki, siyaset felsefesinin temel tartışma konularından biridir. Devlet, bir toplumsal organizasyon biçimi olarak otoriteyi temsil ederken; iktidar, bu otoritenin kullanılması ve uygulanması sürecidir. Devlet, belirli bir coğrafi alanda yasaları uygulayan bir yapıyı ifade ederken, iktidar bireyler ya da gruplar tarafından elde edilen ve kullanılan bir güç olarak tanımlanır. Bu nedenle, her devlet bir iktidar mekanizmasına dayanırken, iktidar devletin sınırlarını aşabilir ve farklı yapılarda da kendini gösterebilir.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

- A) Devlet, iktidarın uygulanmasını sağlayan bir organizasyon biçimidir.
- B) İktidar, devlet gücünün temsil yoluyla bir gruba verilmesidir.
- C) İktidar, yalnızca resmi kurumlarla sınırlı bir güçtür.
- D) Devlet, yasaların uygulandığı kurumsal bir yapıdır.
- E) İktidar, bireylerin ya da grupların sahip olduğu meşru bir kontrol gücüdür.

Kısa bilgiler

Devletin Kökeni Problemi

Devlet, insanların toplumsal yaşamlarını düzenlemek için oluşturdukları en önemli örgütlenme biçimidir. Devletin kökenine dair farklı felsefi yaklaşımlar bulunmaktadır.

Doğal Düzen Anlayışı

Platon, Aristoteles ve Farabi gibi filozoflar devleti doğal bir varlık olarak görmüşlerdir. Aristoteles, insanı "zoon politikon" (siyasal/toplumsal bir varlık) olarak tanımlar ve devletin insan doğasının bir sonucu olduğunu savunur.

Toplumsal Sözleşme

Modern dönemde Hobbes, Locke ve Rousseau gibi düşünürler devletin, bireylerin aralarındaki bir sözleşme sonucu kurulduğunu öne sürmüşlerdir. Doğal durumdan kurtulmak, bireysel hakların korunması gibi nedenleri ileri sürmüşlerdir.

Etkinlik-1

Aşağıdaki yaklaşımların hangi anlayışa uygun olduğunu ve temsilcilerini yazınız.

"Devlet, insan doğasının bir uzantısıdır ve toplumsal yaşamın düzenlenmesi için doğal bir gerekliliktir."

"Devlet, bireylerin özgürlük ve güvenliklerini korumak için karşılıklı bir sözleşme ile oluşturulmuştur."

Sizce devlet neden ortaya çıkmıştır?

İktidarın Kaynağı ve Problemi

İktidarın Kaynağı toplumu yönetme gücüdür. İktidarın kaynağı ve işlevi hakkındaki görüşler, tarih boyunca çeşitlilik göstermiştir:

Korunma İhtiyacı

Toplumlar, güvenliklerini sağlamak ve temel ihtiyaçlarını karşılamak için iktidarı gerekli görmüşlerdir.

Tanrı İradesi

Orta Çağ'da iktidar, Tanrı'nın gölgesi olarak görülmüş ve yöneticilere ilahi bir statü kazandırmıştır.

Ortak İrade

Modern dönemde; İktidarın kaynağının halkın iradesi olduğu savunularak çağdaş devletlerin temeli atılmıştır.

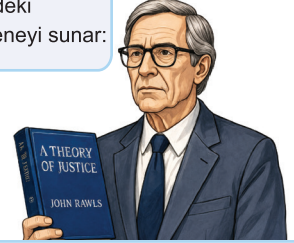
Anayasa Krizi ve Cehalet Örtüsü

Bir ülkenin anayasasını baştan yazmak üzere toplanan Kurucu Meclis komisyonunda kriz çıkmıştır. Komisyon üyeleri rasyonel yasalar yapmak yerine sürekli kendi temsil ettikleri sosyal sınıfların ayrıcalıklarını korumaya çalışmakta ve bir türlü uzlaşamamaktadır.

Komisyonu danışmanlık yapan bir siyaset felsefecisi, John Rawls'un **Bir Adalet Teorisi** eserindeki meşhur **Cehalet Örtüsü** metaforunu masaya getirir. Filozof, komisyon üyelerine bir düşünce deneyi sunar:

Şimdi anayasa maddelerini yazarken mevcut kimliklerinizi, servetinizi, cinsiyetinizi, sağlığını ve statünüzü tamamen unuttuğunuzu, üzerine bir cehalet örtüsü çekildiğini varsayın. Bu örtü kalktığında ve yeni toplumda gözlerinizi açtığınızda, en zengin kişi de olabilirsiniz. Yoksul bir engelli olma ihtimalinizi de göze alarak yasaları kendi kişisel çıkarlarınızdan bağımsız bir şekilde baştan yazın.

Kim olduğunuzu bilmiyorsunuz.

Servetiniz hakkında bilginiz yok.

Cinsiyetiniz belirsiz.

Sağlığınız ve statünüz gizli.

Herkes için adil, rasyonel ve tarafsız yasalar yazın.

3 - 4. soruları yukarıda verilen bilgilere göre cevaplayınız.

3. Siyaset felsefecisinin anayasa komisyonuna bu yöntemi şart koşmasının asıl felsefi amacı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Toplumdaki ekonomik sınıfları tamamen ortadan kaldırarak mutlak bir eşitlik yaratmak
- B) Yasaları belirlerken üyelerin toplumsal konumlarından sıyrılarak herkes için tarafsız kararlar almalarını sağlamak
- C) Anayasa yazım sürecini hızlandırarak mevcut siyasi otoritenin gücünü pekiştirmek
- D) Bireysel özgürlükleri kısıtlayarak devletin topluma müdahale alanını genişletmek
- E) İdeal bir anayasa metni hazırlamanın insan aklıyla mümkün olamayacağını üyelere kanıtlamak

4. John Rawls'un adalet teorisine göre, komisyon üyesinin bu teklifi reddetmesinin temel mantıksal gerekçesi aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) Diğer komisyon üyelerinin tepkisini çekmekten ve siyasi kariyerinin zarar görmesinden çekinmesi
- B) İnsan doğasındaki doğuştan gelen merhamet ve acıma duygusunun böyle acımasız bir yasaya izin vermemesi
- C) Örtü kalktığında kendisinin de sağlık hizmetlerine parasız ulaşması gereken yoksul grupta yer alma riskinin bulunması
- D) Böyle bir yasanın ülkedeki ekonomik büyümeyi uzun vadede olumsuz etkileyeceğine inanması
- E) Toplumsal sözleşme geleneğinin özel mülkiyet hakkını reddederek her şeyin devlete ait olmasını dayatması

10. SINIF FELSEFE YAZILI SINAVI - 9

Adı Soyadı:

Sınıfı :

Numarası :

Puan :

1. Aşağıda yer alan filozofların görüşlerini okuyarak her birinin ideal düzenin mümkün olup olmadığına dair yaklaşımlarını değerlendirin. Kabul durumuna göre 'Eder' veya 'Etmez' seçeneklerinden birini işaretleyerek nedenini kendi cümlelerinizle açıklayınız.

John Locke (Liberalizm)

"Bireylerin hakları ve özgürlükleri korunmalıdır. İdeal bir düzen, bireylerin kendi çıkarlarını özgürce gerçekleştirebileceği bir ortamda mümkündür. Devletin görevi, bireylerin haklarını güvence altına almakla sınırlı olmalıdır."

Eder ☐ Etmez ☐

Nedeni: _____

Protagoras (Sofizm)

"İnsanlar arasında mutlak bir uzlaşma sağlamak mümkün değildir. Her bireyin ihtiyaçları ve istekleri farklıdır. Bu nedenle herkesi memnun edecek bir ideal düzen olamaz."

Eder ☐ Etmez ☐

Nedeni: _____

Friedrich Nietzsche (Nihilizm)

"Her türlü otorite ve düzen, bireyin doğasına aykırıdır. İdeal düzen düşüncesi bir yanılsamadır; insanın güçlü ve özgür doğası, tüm otoritelerden arınmış bir yaşamı gerektirir."

Eder ☐ Etmez ☐

Nedeni: _____

Karl Marx (Sosyalizm)

"Kapitalist sistemin yarattığı eşitsizlikler sona erdirilmeden ideal bir düzen sağlanamaz. Sınıfsız ve eşit bir toplum düzeni için, üretim araçlarının kolektif mülkiyete geçmesi gereklidir."

Eder ☐ Etmez ☐

Nedeni: _____

2. Aşağıdaki boşlukları doğru kavramlarla doldurunuz.

Modern dönemde, iktidarın kaynağının _____ olduğu savunularak modern devletlerin temeli atılmıştır.

Toplumlar, _____ sağlamak ve temel ihtiyaçlarını karşılamak için iktidarı gerekli görmüşlerdir.

Rousseau'ya göre, meşruiyet _____ dayanır. Halkın rızası olmadan bir iktidar meşru kabul edilemez.

Orta Çağ'da iktidar, _____ olarak görülmüş ve yöneticilere ilahi bir statü kazandırılmıştır.

Montesquieu, özgürlüğün ancak _____ ile sağlanabileceğini savunur.

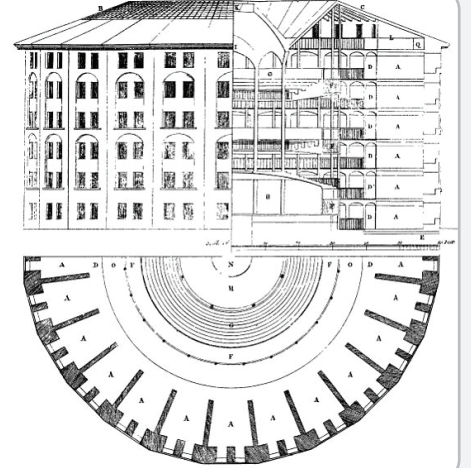
3. Aşağıdaki ifadeleri okuyunuz, doğru (D) veya yanlış (Y) olarak işaretleyiniz.

	D	Y
Adalet, yalnızca bireyin haklarını korumayı ifade eder; başkalarının haklarıyla uyum sağlamayı kapsamaz.	☐	☐
Birey, toplumsal düzenin en temel birimi olup hak ve özgürlükleri siyaset felsefesinin en önemli konularındandır.	☐	☐
Devlet, yalnızca toplumu yönetmek için değil, aynı zamanda toplumsal normları belirlemek için de bir otoriteye sahiptir.	☐	☐
Meşru bir iktidar, yalnızca bireylerin onayıyla değil, toplumsal rıza ve adalet temeline dayalı olarak varlığını sürdürür.	☐	☐
Özgürlük, bireyin başkalarına zarar vermeden ve müdahale olmaksızın kendi iradesiyle hareket edebilmesi anlamına gelir.	☐	☐
Toplum, bireylerin bir araya gelerek oluşturduğu bir bütün olup kültür, hukuk, ekonomi ve siyaset gibi dinamiklerden etkilenir.	☐	☐
Ütopyalar, her zaman gerçekleşmesi mümkün olmayan hayali düzenleri ifade eder ve ideal düzeni yansıtmaz.	☐	☐
Distopyalar, ütopyanın olumlu bir versiyonudur ve yalnızca bireylerin haklarının genişletildiği toplumları ifade eder.	☐	☐
Eşitlik, yalnızca siyasal alanla sınırlıdır ve toplumsal ya da ekonomik farkların giderilmesiyle ilgilenmez.	☐	☐

4.

Panoptikon

Jeremy Bentham'ın Panoptikon tasarımı, mahkûmların sürekli gözetim altında tutulduğunu hissetmeleri için geliştirilmiş bir hapisane modelidir. Gözetim kulesindeki kişinin mahkûmları izleyip izlemediği asla bilinmez, ancak mahkûmlar her an izleniyor olabilecekleri düşüncesiyle davranışlarını kontrol altında tutar. Bu mekanizma, bireylerin yalnızca fiziksel değil, zihinsel olarak da denetim altına alınmasını sağlar ve onları iktidarın kurallarına uymaya zorlar. Panoptikon, modern toplumlarda devletin bireyleri kontrol altında tutmak için geliştirdiği gözetim mekanizmalarını simgeleyen güçlü bir metafor haline gelmiştir. Bu modelde, iktidar bireylerin üzerindeki kontrolünü sürekli bir tehdit ve gözlem yoluyla meşrulaştırır. Bu da, toplumsal düzeni sağlamak adına bireysel özgürlüklerin nasıl sınırlandırılabilceğini gösterir.

Yukarıdaki metni dikkatlice okuyarak, verilen cümlelerden hangi kavramlarla (İktidarın Kaynağı, Meşruiyet, Devletin Kökeni) ilişkili olduğunu belirleyiniz. Cümlelerin renklerine göre kavramları karşılaştırarak doğru eşleşmeyi yapınız.

İktidarın Kaynağı: _____

Meşruiyet: _____

Devletin Kökeni: _____

Bu temada neler öğreneceğiz?

“İman, kalbin bir itirafıdır; akıl ne kadar dirense de kalp Tanrı’yı hisseder.”

Blaise Pascal- Düşünceler

Din, insanoğlunun yaşamındaki en eski ve en etkili düşünce alanlarından biridir. Din felsefesi ise, dini olguları, kavramları ve inançları akılcı bir bakış açısıyla ele alarak sorgulayan bir disiplindir. Pascal’ın, “İman, kalbin bir itirafıdır; akıl ne kadar dirense de kalp Tanrı’yı hisseder.” sözünde ifade ettiği gibi, dinin temel meseleleri ve kavramları, insana dair derin bir anlam taşıyan konuları felsefi bir yaklaşımla değerlendirmeyi gerektirir. Bu süreçte Tanrı, ibadet, iman, inanç ve vahiy gibi kavramlar üzerinden hem dinin hem de felsefenin sınırları yeniden keşfedilir.

Aşağıdaki başlıklar bize rehberlik edecek:

Din Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları

- Din felsefesi ile teoloji arasındaki ilişki
- Tanrı, ibadet, iman, inanç, vahiy kavramları
- Tanrı’nın varlığına ilişkin görüşler

Din Felsefesinin Temel Problemleri

- Tanrı’nın varlığına yönelik kanıtlamalar
- Evrenin sonluluğu ve sonsuzluğu problemi
- Ruhun ölümsüzlüğü problemi

5. Evrenin karmaşık yapısı ve doğadaki düzen, rastlantılarla açıklanamayacak kadar mükemmeldir. Canlıların varlığı, ekosistemlerin uyumu, gezegenlerin hareketi gibi doğa olayları, bu düzenin tesadüfî olmadığını, aksine bir tasarıma dayandığını gösterir. Bu düzen, evrenin bir amacı ve planı olduğunu savunan görüşleri destekler. Bu bakış açısına göre, doğanın arkasında bir tasarımcı, bir yaratıcı vardır. Bu yaratıcı, evrenin düzenini ve amacını gerçekleştiren Tanrı'dır. Evrenin planlı ve anlamlı bir yapı olması, bu argüman için temel bir çıkış noktasıdır.

Bu açıklamaya göre, Tanrı'nın varlığına dayanak oluşturan bu kanıt aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kozmolojik B) Ontolojik C) Ahlak
D) Teleolojik E) Dinî tecrübe

7. Platon, ruhun ölümsüz olduğunu ve beden bir kabuk gibi geçici bir işleve sahip olduğunu savunurken, Aristoteles ruh ve bedenin ayrılmaz bir bütün olduğunu ve bedenin ölümünden sonra ruhun bağımsız bir varlık olarak devam edemeyeceğini öne sürer. Descartes ise ruhu düşünme kapasitesiyle tanımlayarak bedenin ötesinde bağımsız bir varlık olarak ele alır. Buna karşılık materyalist filozoflar, ruhu reddederek bilincin yalnızca beynin bir işlevi olduğunu savunur.

Parçadan yola çıkarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Descartes, ruhun bağımsız bir varlık olarak bedenin dışında da var olabileceğini savunur.
B) Aristoteles, ruhun ölümsüzlüğünün bedenle ayrılmaz bir ilişki içinde olduğunu öne sürer.
C) Platon, ruhun idealar dünyasına ait olduğunu ve ölümsüz bir varlık olarak devam ettiğini savunur.
D) Materyalist filozoflar, ruhun varlığını ve ölümsüzlüğünü bilimsel olarak destekler.
E) Dinî yaklaşımlar, genellikle ruhun ölümsüz olduğunu ve ahirette varlığını sürdüreceğini kabul eder.

4<

6. Farabi'ye göre, felsefe ve din insanı hakikate ulaştırmayı amaçlayan iki farklı disiplindir. Felsefe, varlıkların anlamlarını akıl yoluyla kavrar ve bu anlamları ispat etmeye odaklanır. Din ise hakikati hayal gücü ve sembollerle ifade ederek, inandırıcı bir yaklaşım sunar. Felsefe akılsal delillerle kesinlik ararken, din insanların anlam dünyasını zenginleştiren örnekler ve metaforlar kullanır. Farabi'nin bu yaklaşımı, din ve felsefenin aynı hakikati farklı yollarla kavradığını ve ifade ettiğini ortaya koyar. Bu iki disiplin, yöntemleri açısından farklılık gösterse de aynı amaca hizmet eder.

Farabi'nin bu görüşlerinden hareketle aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Din ve felsefe, hakikate ulaşmak için birbirine karşıt yöntemler kullanır.
B) Felsefe, akla dayalı temellendirmeler yaparken, din doğrudan inançları dayatır.
C) Din ve felsefe, hakikati farklı araçlarla ifade eden disiplinlerdir.
D) Felsefe yalnızca akla hitap eder, din ise tamamen hayale dayanır.
E) Din, hakikate ulaşmada felsefeden daha üstün bir konuma sahiptir.

8. I. Tanrı'nın varlığı gibi, yokluğu da bilinemez.
II. Evrendeki her şey, kendi kendine var olmuştur.
III. Tanrı evrenle bir ve aynıdır.
IV. Evrendeki düzen, herhangi bir ilahi güce ihtiyaç duymadan açıklanabilir.

Yukarıdaki bilgilerden hangileri "ateizm" görüşünü açıklar?

- A) I ve II B) II ve III C) III ve IV
D) I ve IV E) II ve IV

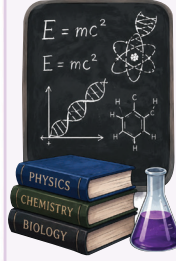

Kozmolojik Düzen ve Bilimsel Açıklamalar

Geniş bir dinleyici kitlesine sahip “Görünmez Sınırlar” adlı bir felsefe podcast’inin bu haftaki bölümünde iki düşünür, evrenin kökeni ve düzeni üzerine tartışmaktadır.

Birinci Konuşmacı: “Gökyüzüne, doğanın o kusursuz matematiğine ve galaksilerin ahengine baktığımda bunun kör bir tesadüf olduğuna inanamıyorum. Nedensellik ilkesi çok açıktır; her şeyin bir nedeni varsa, bu evrenin arkasında da onu tasarlayan, yaratan ve onunla her an ilişki kurup onu varlıkta tutan yüce bir irade olmalıdır. Bizi dinleyen, dualarımıza karşılık veren bir irade...”

İkinci Konuşmacı: “Bence bu kusursuzluk dediğin şey, milyarlarca yıllık doğa yasalarının zorunlu bir sonucudur. Evrenin başlangıcını fizikle, bugünkü karmaşık yapısını ise evrimle rasyonel olarak açıklayabiliyoruz. Her şeyi bilimin sınırları içinde temellendirebiliyorken, doğaüstü bir gücün varlığını kabul etmemiz için hiçbir nesnel neden yok. Hayatın önceden belirlenmiş ilahi bir anlamı yoktur; o anlamı yalnızca kendi eylemlerimizle biz var ederiz.”

1 - 2. soruları yukarıda verilen bilgilere göre cevaplayınız.

1. Birinci konuşmacının, evreni yaratan gücün aynı zamanda "her an ilişki kurup onu varlıkta tuttuğunu" ve "dualarımıza karşılık verdiğini" ifade etmesi, din felsefesindeki aşağıdaki Tanrı anlayışlarından hangisiyle doğrudan ilişkilidir?
 - A) Deizm
 - B) Panteizm
 - C) Teizm
 - D) Agnostisizm
 - E) Ateizm
2. İkinci konuşmacının birinci konuşmacıya karşı çıkarken dayandığı temel felsefi gerekçe aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) İnsan aklının sınırlarını aşan metafizik konularda kesin bir yargıya varmanın imkânsız olması
 - B) Doğadaki olayların ve düzenin doğaüstü bir iradeyle değil, nesnel ve bilimsel yasalarla açıklanabilmesi
 - C) Evrenin bir başlangıcı ve sonu olduğu gerçeğinin ilahi bir yaratıcıyı zorunlu kılması
 - D) Tanrı'nın evreni yarattıktan sonra onun işleyişine bir daha asla müdahale etmemesi
 - E) Evrendeki düzenin aslında insan zihninin doğaya dayattığı bir yanılsamadan ibaret olması

3. Etkinlik 5'deki Teleolojik, Kozmolojik, Ontolojik, Kötülük Argümanları tablolarına göz atınız.

Hume: “Evrenin belli bir düzene sahip olduğu söylenebilir; ancak bu düzen, bizim sınırlı algı ve deneyimlerimize göre şekillenmiş olabilir. Sonlu tecrübelerden yola çıkarak sonsuz bir varlık sonucu çıkarmak, insan aklının sınırlarını aşar.”

Ontolojik Argüman: Salt mantıksal tanımlardan hareketle Tanrı'nın varlığının kanıtlanabilir olduğu fikrine, Hume'un “İnsan akli varsayımlarla mutlak sonuca varamaz.” **eleştirisi nasıl uygulanabilir?**

Kötülük Argümanı: Dünyadaki acı ve kötülükleri Tanrı'nın varlığına karşı bir kanıt gibi gören bu argüman, Hume'un “düzen / düzensizlik” **konusundaki şüphesi yaklaşımıyla nasıl birleşmektedir?**

4. Aşağıda yer alan bulmacayı, bu temaya ilişkin temel kavramları düşünerek doldurunuz.

- Tanrı'nın evreni yaratmakla kalmayıp ona sürekli müdahale ettiğini savunan anlayış.
- Tanrı'nın varlığını reddeden veya bu konuda kanıt bulunmadığını savunan görüş.
- Tanrı'nın evreni yarattığı, ancak sonrasında evrene müdahale etmediği inancı.
- “Evren = Tanrı”; Tanrı'nın evrenin bizzat kendisi olduğunu öne süren görüş.
- Tanrı'nın evreni aştığı (aşkın) ama aynı zamanda evrenin içinde de bulunduğu (içkin) anlayış.
- Tanrı veya dini öğretilere koşulsuz güven ve teslimiyet.
- Bir öğreti, varlık veya Tanrı'nın varlığına yönelik içsel kabul ve güven.
- Kişinin inancını ritüel ve tapınma yoluyla dışa vurması (ör. namaz, dua vb.).
- Tanrı'nın mesajlarının insanlara iletilmesi süreci; kutsal kitaplarla somutlaşır.
- Tanrı'nın varlığını, mantık ve “en mükemmel varlık” tanımına dayandıran argüman türü.
- “İlk neden” fikriyle evrenin başlangıcını Tanrı'ya bağlayan kanıtlama biçimi.
- Evrenin düzen ve amaçlılık içermesinden Tanrı'nın varlığına ulaşmayı amaçlayan argüman.
- Tanrı'nın iyiliğiyle dünyadaki acı ve adaletsizlikler arasındaki çelişkiyi konu alan argüman.
- Birçok dinde, ölümsüz ya da bedenden bağımsız var olduğu kabul edilen maddi olmayan yön.

Bu temada neler öğreneceğiz?

"Her bilim öncesi bilgi, ister hayvana özgü olsun ister insana, dogmatiktir. Bilim, dogmatik olmayan yöntemin, yani eleştirel yöntemin bulunmasıyla başlar."

Karl Popper – Hayat Problem Çözmektir

Bilim, Karl Popper'ın vurguladığı gibi, dogmatik olmayan ve eleştirel bir yöntemle başlaması sayesinde sürekli gelişir. Bu yaklaşım, "Bilim nedir?" sorusunu merkeze alarak bilimsel bilginin diğer bilgi türlerinden nasıl farklılaştığını derinlemesine sorgulamamızı sağlar. Bu sorgulama, bilimin temel kavramlarını, yöntemini ve sözdebilimden ayrıldığı noktaları açıkça görünür kılar. Bu çerçevede bilim felsefesinin temel kavramlarını ve sorunlarını ele alacağız.

Aşağıdaki başlıklar bize rehberlik edecek:

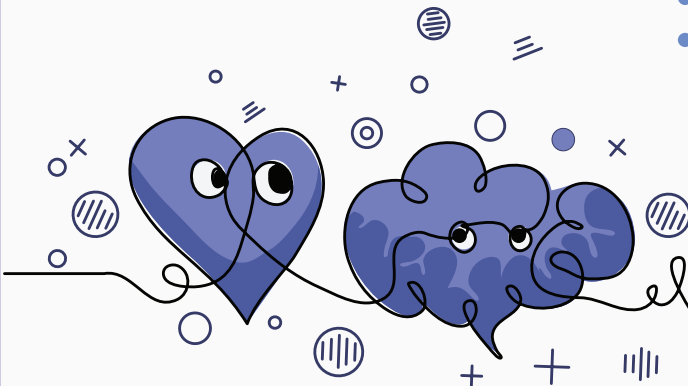
BİLİM FELSEFESİ

Bilim Felsefesinin Konusu ve Temel Kavramları

- Bilimin gündelik hayattaki yeri ve konusu
- Bilimsel bilginin temel nitelikleri
- Bilimin temel kavramları
- Bilimin temel kavramlarının felsefi sorgulamayla nasıl şekillendiği

Bilim Felsefesinin Temel Problemleri

- Bilimin yöntemi problemi
- Bilimin ne olduğu problemi
- Bilimin sözdebilim ve diğer bilimlerden farkı
- Carnap, Popper ve Kuhn'un bilim felsefesi

1. “Paradigma” birbiriyle yarışan farklı bilimsel yaklaşımlar bütünüdür. Başarılı kuramlar, ileriki çalışmalar için temel alınırken, bu kuramlar çerçevesinde yapılan araştırmalar “olağan bilim” olarak adlandırılır. Paradigmaların doğru olup olmadığı, bilimsel araştırmaların seyrinde önemli değildir; zira bunlar bilimsel kültürün bir parçasıdır. Ancak, bir paradigma bilimsel sorunları çözmede yetersiz kaldığında, yerini yeni bir paradigma alır ve bu süreç “bilimsel devrim” olarak adlandırılır. Paradigmaların seçimi, bilim insanlarının uzlaşısına dayanır ve bu uzlaşi kültürel bağlamdan bağımsız değildir.

Bu açıklamaya göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

- A) Paradigmalar arasındaki geçişler sıçramalar şeklinde gerçekleşir.
- B) Olağan bilim, mevcut paradigmanın doğru kabul edildiği bir süreçtir.
- C) Başarılı kuramlar uzun süre varlığını sürdürürken, başarısız olanlar terk edilir.
- D) Paradigmaların gelişimi, kültürel bağlamdan bağımsız bir şekilde gerçekleşir.
- E) Bilimsel devrimler, köklü değişimlerle yeni paradigmaların ortaya çıkmasını sağlar.

2. Bilimsel devrim dönemlerinde, olağan bilimsel gelenek değiştiğinde, bilim insanları çevrelerini algılamayı yeniden öğrenmek zorundadır. Bu değişim, onların tanıdıkları dünyada yeni kalıplar ve ölçüler keşfetmelerini gerektirir. Yeni paradigmalar, eskiden kabul edilen yöntemlerle bağdaşmayan yeni araştırma alanları ve hedefler sunar. Farklı paradigmalar altında gelişen ekollerin birbirine ters düşen amaçlar benimsemesi bu durumun bir sonucudur. Thomas Kuhn’a göre, bu süreç bilimsel gelişimin temel bir özelliğidir.

Buna göre Thomas Kuhn’un bilim anlayışının temel savı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilim, paradigmaların değişmesi yoluyla sıçramalar ve kopuşlar içerir.
- B) Bilim, eski ve yeni paradigmalar arasında devamlılık sağlar.
- C) Bilim, geçmişin birikimini tamamen reddetmeden ilerler.
- D) Bilim, deney ve gözlemlerle birikimsel olarak gelişir.
- E) Bilim, tarihsel bağlam içinde bilim insanlarının bireysel katkılarından oluşur.

3. Popper’a göre, bir bilginin bilimsel sayılabilmesi için doğrulanabilir olmasından ziyade, yanlışlanabilir olması gerekir. Önemli olan bir kuramın ne zaman ve hangi koşullarda yanlışlanmış sayılacağıdır. Çünkü bir kuramın bilimselliği, o kuramın ne kadar çok gözlem veya deneyle desteklendiğinden ziyade, hangi durumlarda çürütülebileceğini net bir şekilde ortaya koymasında yatar. Bu bakış açısına göre, bilimsel bilgi kesin değil, sürekli sorgulamaya ve sınanmaya açık bir yapıya sahiptir. Bir kuramın yanlışlanabilir olması, onun daha sonra başka bilimsel kuramlarla yer değiştirmesine olanak tanır ve bilimin dinamik yapısını korur.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A) Bilimsel bilginin temel ölçütü deney ve gözlemle doğrulanmasıdır.
- B) Yanlışlanma, bilgiyi bilimsel yapan unsurdur.
- C) Bilimsel bilgi sürekli sınanmamalıdır.
- D) Bilimsel bilgi, yalnızca az sayıda karşı örnekle çürütülebilir.
- E) Gözlem ve deneylerin artması, bir kuramın yanlışlanabilirliğini azaltır.

4<

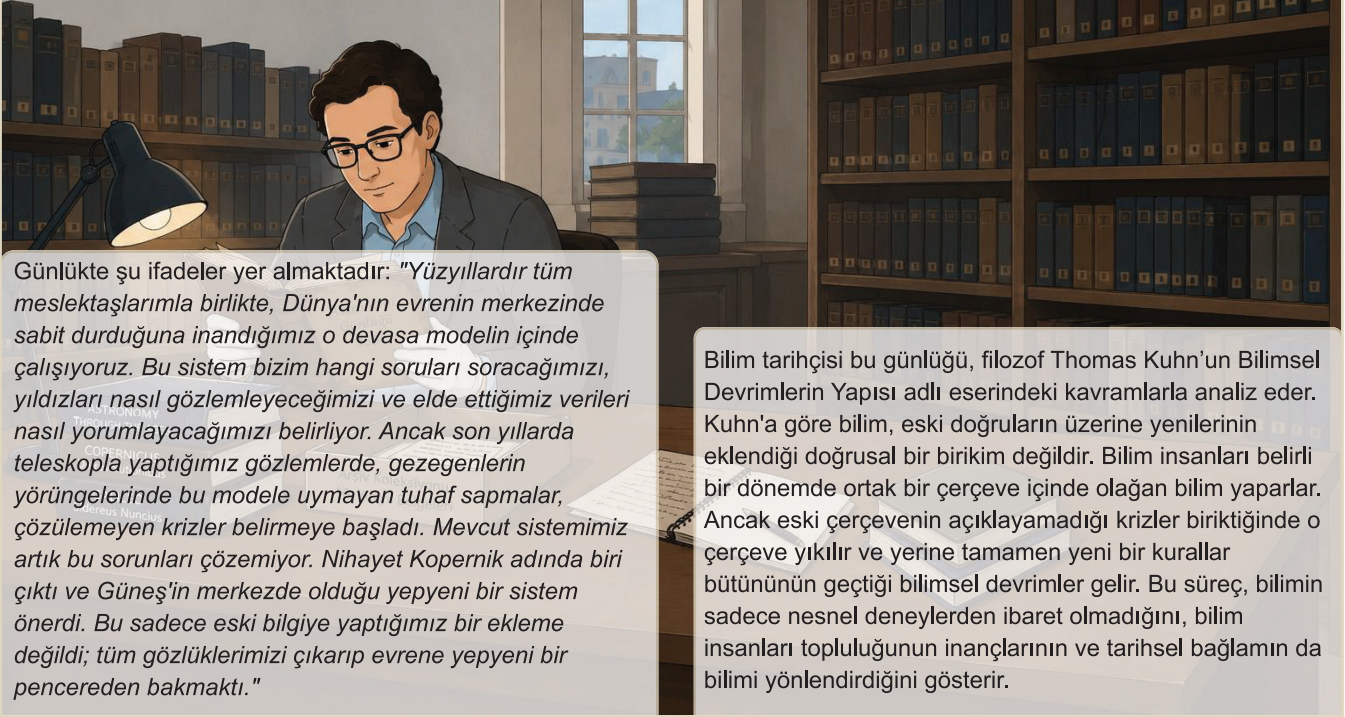
4. Bilim, doğayı anlamak ve açıklamak için kuramlar aracılığıyla çalışan bir disiplindir. Bilimsel kuramlar, olayları açıklamayı ve tahminlerde bulunmayı hedefler. Zaman içinde bazı kuramlar yanlışlanabilir veya geçerliliğini yitirebilir, ancak bu durum bilimin güvenilirliğini zedelemmez. Aksine, bu süreç bilimin sürekli yenilenen ve gelişen yapısını ortaya koyar. Bilimsel bir kuramın en önemli özelliği, sınanabilir ve çürütülebilir olmasıdır. Yanlışlanan bir kuram, daha kapsamlı ve geçerli bir kuram ile yer değiştirir. Bu durum, bilimin dinamik yapısını ve ilerleyişini açıkça göstermektedir.

Bu parçada bilimsel kuramların hangi özelliği vurgulanmaktadır?

- A) Bilimsel kuramlar, toplumsal fayda sağlamayı hedefler.
- B) Bilimsel kuramlar, her zaman kesin ve değişmez bilgiler sunar.
- C) Bilimsel kuramlar, olgularla çeliştiğinde yerini yenilerine bırakır.
- D) Bilimsel kuramlar, diğer bilimsel yöntemlerden bağımsızdır.
- E) Bilimsel kuramlar, yalnızca mevcut bilgiyi doğrulamak için kullanılır.

Bilimsel Devrimler ve Çerçevelerin Yıkılışı

Bir bilim tarihçisi, üniversite kütüphanesinin arşivlerinde 16. yüzyıla ait bir astronomun günlüğünü incelerken astronomi tarihindeki büyük kırılmanın izlerine rastlar.

Günlükte şu ifadeler yer almaktadır: "Yüzyıllardır tüm meslektaşlarımla birlikte, Dünya'nın evrenin merkezinde sabit durduğuna inandığımız o devasa modelin içinde çalışıyoruz. Bu sistem bizim hangi soruları soracağımızı, yıldızları nasıl gözlemleyeceğimizi ve elde ettiğimiz verileri nasıl yorumlayacağımızı belirliyor. Ancak son yıllarda teleskopla yaptığımız gözlemlerde, gezegenlerin yörüngelerinde bu modele uymayan tuhaf sapmalar, çözilemeyen krizler belirmeye başladı. Mevcut sistemimiz artık bu sorunları çözemiyor. Nihayet Kopernik adında biri çıktı ve Güneş'in merkezde olduğu yepyeni bir sistem önerdi. Bu sadece eski bilgiye yaptığımız bir ekleme değildi; tüm gözlemlerimizi çıkarıp evrene yepyeni bir pencereden bakmaktı."

Bilim tarihçisi bu günlüğü, filozof Thomas Kuhn'un Bilimsel Devrimlerin Yapısı adlı eserindeki kavramlarla analiz eder. Kuhn'a göre bilim, eski doğruların üzerine yenilerinin eklendiği doğrusal bir birikim değildir. Bilim insanları belirli bir dönemde ortak bir çerçeve içinde olağan bilim yaparlar. Ancak eski çerçevenin açıklayamadığı krizler biriktiğinde o çerçeve yıkılır ve yerine tamamen yeni bir kurallar bütününe geçtiği bilimsel devrimler gelir. Bu süreç, bilimin sadece nesnel deneylerden ibaret olmadığını, bilim insanları topluluğunun inançlarının ve tarihsel bağlamın da bilimi yönlendirdiğini gösterir.

3 - 4. soruları yukarıda verilen bilgilere göre cevaplayınız.

3. Metinde astronomların yüzyıllar boyunca sorularını ve gözlem biçimlerini belirleyen "ortak sistem/çerçeve", Thomas Kuhn'un bilim felsefesinde aşağıdaki kavramlardan hangisine karşılık gelmektedir?
 - A) Paradigma
 - B) Yanlışlanabilirlik
 - C) Doğrulama ilkesi
 - D) Tümevarım
 - E) Ampirik yasa
4. Parçadaki bilim tarihçisinin analizi ve Thomas Kuhn'un yaklaşımı birlikte değerlendirildiğinde, bilimin ilerleyişi hakkında aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?
 - A) Bilimsel ilerleme, yalnızca doğrulanamayan metafizik iddiaların ayıklanmasıyla sağlanır.
 - B) Bilim, bilim insanlarının toplumsal koşullarından ve inançlarından bağımsız olarak mutlak bir nesnellikle ilerler.
 - C) Bilimsel gelişim, krizlerin ardından eski anlayışların yıkılıp yerine yenisinin geçtiği devrimsel sıçramalarla gerçekleşir.
 - D) Bilim, geçmişteki teorilerin üzerine sürekli ve kesintisiz şekilde yeni verilerin eklendiği doğrusal bir süreçtir.
 - E) Bilimdeki her yeni buluş, olayların arkasındaki ilk nedenleri keşfederek mutlak bir kesinliğe ulaşmayı hedefler.